

ISSN

0463-6309

Sieta

LIETUVIŲ MOTERŲ ŽURNALAS

1981

1 6

lapkritis
gruodis

TURINYS

Alf. Tyruolis	Jautrios širdies daina	4
G. Tulauskaitė	Tik sugrįžk; Žodžių juosta; Nevertėtų; Vėlu	8
N. Mazalaitė ir J. Kruminas	Legenda apie ilgesį	9
A. Karkienė	Literatūros vertimo menas	12
M. Kuhlmanienė	Smulkmenos	15
A. Saudargienė	Gintaras — Lietuvos brangakmenis	19
• Knygos	Pr. Naujokaitis — “Pasakų Pasaulis”	22
• Moterys pasaulyje		23
• Lietuvoje		24
• Šeiminių kampelių	Veda L. Murauskienė	25
• Madų ir grožio pasaulis	Veda I. Kairienė	27
• Sveikata	J. Prunskis — Akmens anglių derva	28
	A. Vaisiūnienė — Senų laikų nurodymai	29
• Atsiųsta paminėti		31

ILIUSTRACIJOS

Duerer	Madona	3
A. Tarabilda	Daina	7
J. Daniliauskienė	Paukštelio giesmė	8
A. Kuča	Iliustracija	9
M. Paloni	Freska Pažaislyje, 17 a.	10
A. Galdikas	Lietuvos paviljonas	11
G. Žilinskaitė	Miškas	13
V. Kavaliauskienė	Pavasaris	15
V. Kavaliauskienė	Motina	16
V. Kavaliauskienė	Madona	17
G. Didžiunaitytė	Dekoratyvinės taurės	25

“MOTERIS” LIETUVIŲ MOTERŲ ŽURNALAS

1981 m. Nr. 6 (144)

NORA KULPAVIČIENĖ — redaktorė

S. GIRDAUSKIENĖ — lituanistė, Z. DIDŽBALIENĖ — korektorė

I. KAIRIENĖ — skyriaus vedėja, L. MURAUSKIENĖ — skyriaus vedėja

BRONĖ PABEDINSKIENĖ — administratorė, Birutė Alksnienė — ekspeditorė

L E I D Ž I A KANADOS LIETUVIŲ KATALIKŲ MOTERŲ DRAUGIJA

Redakcijos ir administracijos adresas: 1011 College St., Toronto, Ont. M6H 1A8, Canada

Spaudė Litho-Art Limited, 971 College St., Toronto, Ont. M6H 1A6

Prenumerata metams \$10.00, garbės prenumerata \$15.00, vieno numerio kaina — \$1.75

Viršelis — lietuviškas audinys.

Jei nėra kitaip susitarta, gautąją medžiagą, kaip straipsnius, nuotraukas ir kt. redakcija negrąžina ir taiso bei tvarko savo nuožiūra.

“MOTERIS” Lithuanian Women's Magazine. 1981. No. 6 (144)

Printed by Litho-Art Limited in Toronto, Ont.

moteris

1981

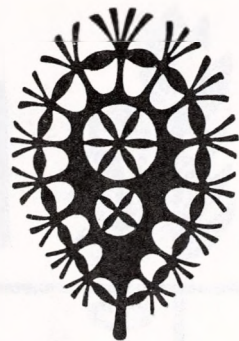
6 (144)

*Sinksmu
Kalėdu
ir laimingu
Nauju
Metu!*

“MOTERS”
LEIDĖJOS
REDAKCIJA IR ADMINISTRACIJA

Žvilgsnis į Gražinos Tulauskaitės lyriką

ALF. TYRUOLIS

Viena iš žymesniųjų mūsų išeivijos poetų, jau priklausančių vyresniajai kartai, yra Gražina Tulauskaitė. Jos nueitas gyvenimo kelias atsispindi ir jos poezijoje. Ji išleido penkis savo poezijos rinkinius: du iš jų pasirodė dar Lietuvoje, tai „Paklydę žodžiai“ (1934) ir „Vėjo smuikas“ (1944); vienas buvo išleistas Vokietijoje, tai „Po svetimu dangum“ (1951), o likusieji du išėjo jau Amerikoje, tai „Rugsėjo žvaigždės“ (1957) ir „Vakarė banga“ (1968). Poetinis derlius palyginti ne per gausus, bet turiningas. Pagal rinkinių pasirodymo metą ir vietą jį būtų galima skirti į tris laikotarpius: į gimtosios tėvišės, savanoriškos tremties ir pasirinktos išeivijos. Tik iš tikrųjų juos visus jungia viena ir ištisinė tiesė.

Bet pirma meskim trumpą žvilgsnį į poetės nueitą gyvenimo kelią.

Gimė Gražina Tulauskaitė 1908 m. liepos 20 d. Lekėčiuose, Šakių aps. 1926 m. baigusi Kaune „Aušros“ gimnaziją, literatūrą ir pedagogiką studijavo V.D. universitete, kurį baigė 1931 m. Metus pamokytojavusi Vilkijoje, ilgesnį laiką (1932-1944 m.) lietuvių kalbą ir literatūrą dėstė Kauno „Aušros“ ir X gimnazijoje. Tą darbą dirbo ir tremty Ravensburge, pietų Vokietijoje (1945-1949 m.) Atvykus į Ameriką, įsikūrė Cicero, Ill., prie Čikagos. Buvo ištekęs už kalbininko ir literatūros kritiko Benedikto Babrausko (1910-1968).

Pirmuosius eilėraščius Gražina Tulauskaitė pradėjo spausdinti periodikoj nuo 1924 m. („Iliustruotoj Lietuvoj“, „Židinyj“, „Naujojoj romuvoj“, „Ateityj“, „Dienovidyj“, „Kūryboj“, o vėliau „Aiduose“, „Žiburiuose“, „Drauge“ ir kitur). Jos poezijos yra almanachuose ir antologijose „Granitas“ (1930), „Antrieji vainikai“ (1936), „Tremties metai“ (1947), „Lietuvių poezijos antologija“ (1951), „Gabija“ (1954), „Lietuvių poezija“ (Vilnius, 1969), „Lietuvių poezija išeivijoje“ (1971), „Lithuanian writers in the West“ (1979) ir kitur. Savo eilėraščių yra įskaičiusi į „Antrojo literatūros vakaro“ plokštelę, išleistą J. Karvelio Čikagoje 1968 m.

Gražina Tulauskaitė priklauso neoromantinei ir es-

tetinei poezijos krypciai. J. Brazaitis, recenzuodamas jos primąjį eilėraščių rinkinį „Paklydę žodžiai“, rašė: „Poetė jau subrendusi, savo keliu eina nuosekliai, turi aiškų savitą veidą, nesivaiko modernizmą ir naujovių, į kūrybą žiūri rimtai ir užsirekomenduoja kaip grynai estetinės krypties atstovė“ („Naujoji romuva“, 1934 m. kovo mėn., nr. 165). Šie recenzento žodžiai tinka ir kitiems G. Tulauskaitės poezijos rinkiniams. Aplamai gi jos poezija yra santūri, taupi ir žodžiais neperkrauta, kiek rezervuota ir uždara, kiek melancholiška, bet ne pesimistiška, tradicine klasiška forma atausta, daugiausia paprastais ketureiliais ir vienu kitu trioletu ar dvieliu parašyta.

Kai kas taip apibūdintą poeziją vadina „kamerine“, kur pirmiausia dėmesys skiriamas intymiesiems širdies pergyvenimams ir subtiliai jų išraiškai. G. Tulauskaitę drąsiai galim vadinti „širdies poetė“: žodis „širdis“ jos poezijoje užima gan plačią vietą — pasitaiko žymiai didesnė pusė visų jos eilėraščių. Širdis ir daina — du svarbiausi tos poezijos įvaizdžiai. Jautria širdim dainuodama apie meilę, Gražina Tulauskaitė mums primena graikų poetę Sapfą, apie kurią literatūros kritikas J.G. Herderis buvo pasakęs: „Kai ponija Sapfa ir lietuvaitė panašiai dainuoja apie meilę, tai jų dainos taisyklės turi būti teisingos ir galioti visam pasauliui“ („Herder und die Dainos“, Bonn, 1962, p.6).

Gražinos Tulauskaitės poezija yra perdėm lyriška, be jokio epinės poezijos šešėlio, lyriška, kaip kad esti mūsų liaudies daina, kuriai terūpi vien nieku kitu nesuineresuota grožio išraiška. Bet kartais pasitaiko tam tikro savitumo žymių, pvz. eilėraščiu apibūdinant kurio rašytojo kūrybą (pagal jo veikalų antraštes), parimuojuojant savo vardą pavardę kurioj strofoje, vardą ar pavardę išreiškiant akrostiku (pirmosiom eilėraščio eilučių raidėm) ir pan. Tai lyg koks techninis balsas, įsimaišęs į grynai lyrinį skambesį.

Pirmasis G. Tulauskaitės eilėraščių rinkinys „Paklydę žodžiai“ (išleido „Sakalas“ 1934 m.) turi 56 eilėraščius. Sudėstyti jie, kaip ir visuose kituose rinkiniuose, alfabetine tvarka, be jokių skyrių. Jautria

Gražina Tulauskaitė

širdim čia poetė apdainuoja jaunystės meilę, kurios teikiama laimė greit dingsta, palikdama liūdesio žymes, minint tai, kas buvo ir ko nebėr:

*Liko tik atkarpos jau užmirštų dainų
ir žodžiai širdyje kažin keli ...*

*Aš nejučioms kas vakaras einu,
kur meilė man pabėgo geležinkeliu. (Išpažintis,
p. 17).*

Ta meilės tragika, ta refleksija ir atsigręžimas į save nėra nei bergždi nei tušti, nes iš tos tragikos turi gimti tai, ką Maironis vadino "išganymu" ("Patsai ramumo

nepažinęs kitiems išganyką nešu"). Dėl to ir mūsų poetė, tardamasi esanti "kaip sakalas, kuriam sparnus apkarpė", pažada "parsiuoti saulę", į kurią pati veržėsi, tai yra poezijos grožį.

Meilės tragika, kuri taip daugeliu eilėraščių išsakoma, poetės negramzdina į pesimizmo gelmes, o kaip tik priešingai, ją kelia naujiem užmojam: prisiminusi liūdnąjį poeto Jovaro apdainuotą berželį, ji sako:

*Bet ką gi? Neverk, žaliakasi!
Mėginkime dalią dar kartą.*

*Tu vėliai gal vasarą rasi
ir man dar ne visa apkarto. (šiurpujį vakarą, p. 51).*

Lengviau buvo į save atsigržti ir savo jausmus analizuoti dar nepriklausomoj tėvynėj. Žvilgsnis kiek kitur ima krypti, kai ji patenka į okupacijų reples. Prieš pat lemtingąjį pasitraukimą į Vakarus, pasirodė antrasis Gr. Tulauskaitės eilėraščių rinkinys "Vėjo smuikas" (išleido Valstybinė leidykla Kaune 1944 m. gegužės mėn.). Čia telpa 58 eilėraščiai, rašyti paskutiniųjų dešimties metų laikotarpiu.

Tiesa, ir čia toliau dainuojama apie greit prabėgusią meilę ir laimę, apie negrįžtančią laimę, kurią "tavo smuikas apraudos" (p. 75). Jau pasigirsta pirmieji garsai, kad laikas nusineša jaunystę:

*Mūsų dienos tirpsta kaip snaigės —
Miršta greit kaip linksmas drugys.
Ir jaunystė kaip vasara baigės —
Mūsų dienos tirpsta kaip snaigės. (Mūsų dienos, p. 33).*

Bet šalia tų motyvų šiame rinkiny pasigirsta ir patriotinio bei religinio turinio atgarsių.

*Dėl ko tiek liūdi kryžių
Laukuos ir pakeliais?
Ko broliai nesugrįžo
Dainuot čia vakarais?*

*Ko laukia liūdno sesės,
Kai Vilnių mini kas?
Visi beržai nedrąsūs,
Nuleidę vis šakas. (Liūdnai tėvynei, p. 29).*

Dėl to, gal ir simboliškai matydama rudens vaizdą, poetė norėtų parkviesti vasarą "atgaivint liūdno tėvynės" (p. 55)

Tom lemtingom dienom pasigirsta ir religinio nusiteikimo balsai:

*Gal žingsnius išgirsiu tų šventųjų kojų,
vėjui tyliai vejant Nemuno krantu ...
Sielvartą ir džiaugsmą Tau dabar aukoju,
Nes Tave, o Dieve, širdyje randu. (Aš tavęs ieškojau, p. 6).*

Lyg prieš lemtingąją kelionę pasigirsta ir toks balsas:

*O dabar, dabar girdžiu
Viešpatie, Tu klausi:
"Kur, našlaite, be namų
Naktį kur keliausi?" (Toj tyloj tyliausioj, p. 67).*

Savanoriškos tremties motyvas iškyla trečiajame Gr. Tulauskaitės eilėraščių rinkinyje "Po svetimu dangum" (išleido "Venta" 1951 m.). Čia telpa 43 eilėraščiai, rašyti daugiausia Ravensburge (tik eilėraštis "Gyvenimą savo" bus ten buvęs užrašytas, o spausdintas buvęs "Ateity" prieš 1930 m. Žr.

"Ateitis", 1981. nr. 12, p. 17).

Nors anuo metu tokios peozijos buvo rašyta daug, bet mūsų poetė šiuo atžvilgiu yra gan santūri ir vengia tos poezijos "infliacijos". Kam gal buvo įdomūs, bet ją bene labiausiai slėgė sunkūs Alpių kalnai:

*Žili ir rūstūs čia kalnai,
Ratu susėdę, rymo.
Kaip rūko pypkes, vis matai,
Žili ir rūstūs čia kalnai. (Alpės, p. 10).*

Paliktos tėvynės prisiminimas susijęs su liūdesiu:

*Skausmas akmeniu primygęs
Man mažytę širdį:
Kas ten gintaro tėvynėj
Taip visus pravirkdė? (Akmenys, p. 8).*

Būtų didelė paguoda, jei tektų sužinoti, kad motinėlei nereikėjo keliauti "į rytus tremtinių keliais". Ilgesys gi bristi "per marias gintaro tėviškės surast" (p. 41). Bet grįžus gal tik vėjas "pelenus žarstys, lyg aukso jis ieškotų ten". Bet ir su tokiom liūdnom mintim poetė nepraranda vilties ir optimizmo:

*Bet kriokliai slapta mums sako:
Jums pavasaris dainuos,
Nepaklysite kalnynuos. (Po svetimu dangum, p. 37).*

Ketvirtoji Gražinos Tulauskaitės lyrikos knyga "Rudens žvaigždės" buvo išleista Amerikoje (išleido "Terra", Čikagoje, 1957). Ji laimėjo Lietuvių Rašytojų draugijos premiją. Dailaus formato rinkiny telpa 51 eilėraštis. Tai brandus poetinis kūrinys, kurio forma tobula, klasiška, atbaigta, kaip apie ją buvo atsiliepęs J. Aistis savo recenzijoje ("Aidai", 1958, nr. 2).

Bet ir čia, kaip ir ankstesniuose rinkiniuose, grįžtama į praeitį, į prarastą jaunystę ir tėvynę. Su tuo susijęs nostalgiskas jaunystės ilgesys:

*O žydėjo jaunystė kaip sodas
Ir svaigino jazminų žiedais.
Pro tuos pat vartelius, vis man rodos,
Ji dainuodama vėlei pareis. (Saulėleidy, p. 50).*

Jaunystei kuriamas himnas, ji apoteozuojama, didžiai branginama. Ji lyg "angelas, apsisupęs lelijos žiedais, lyg Baltijos šauksmas sugrįžti" (p. 14).

Prisimena paprastą tėviškę, už kurios likimą kovojo broliai. Mato "tik kraują ant sniego" ir norėtų bent kalėdinės eglutės spyglį uždėti ant brolio kapo (p. 35).

Šio rinkinio eilėraščiai rašyti 1951-1956 m. laikotarpiu. Apie padėtį "po svetimu dangum" nedaug teuzsimenama. Su ja ne taip lengva apsiprasti, nes poetė neranda net ir rūtų šakelės, "kuri į širdį prakalbės", o jos užkalbinta pušis sakos nesuprantanti. Dėl to ir tas skundas:

*Kažin kas pavogė man dangų,
Atsiėmiau tiktai žvaigždes,
Ir ne visas, tik tas, kur galima*

DAINA

Rugsėjo mėnesį surast. (Rugsėjo žvaigždės, p. 48).

Ir dėl to —

Ant akmens mes sėdim,

Visą naktį žiūrim —

Ir nė vieno aido

Gintaro šalies — (Svajonė, p. 52).

Penktuoju savo poezijos rinkiniu „Vakarė banga“ (išleido „Lietuvių dienos“, Los Angeles, Cal. 1968 m.) Gražina Tulauskaitė, atrodo, bus išsakiusi visa, ką išsakyti turėjo ar galėjo. Tai lyg dvigubas rinkinys (108 eilėraščiai), lyg skirtas dviem dešimtmečiam. Ataidi ir čia tos pačios nuotaikos ir tie patys motyvai, kaip ir ankstesniuose rinkiniuose, bet dabar gal daugiau filosofinio susimąstymo apie gyvenimo trapumą, mirties neišvengiamumą, amžinybės ilgesį (novališkas motyvas). Dėl to čia gal daugiau ir abstraktumo, kurį ankstesnė lyrikė dengė vaizdo bei jausmo betarpiškumas.

Tolimesnė buitis po svetimu dangum randa poetę „kaip gelę po akmeniu“ (p. 10) ar „lyg žvakę naktį“ (p. 29). Širdies įvaizdis daugiausia pavartotas eilėse, rašytose už tėvynės ribų (net per 60 %). Dėl to nenuostabu, kad —

Aš vis Atlanto bangose

Baltijos ieškau pulso ... (Atvira knyga, p. 11).

Išlaikyta ta pati ir vienalytė poezijos linija, nesusi-gundant „modernizmo“ užmačiom, tebepasiliekant prie savo tartum igimtos dainos:

Mani sapnai neeis į rojų

Rinkt stebuklingų vaisių.

Savam sode viena dainuoju,

Iš žemės kol išeisiu. (Nenorių, p. 64).

Su ta daina poetė norėtų „į mirtį išeiti“ (p. 59). Vietoj realaus ir konkretaus gyvenimo ji kuria naują, tartum transcendentinį, kurs jai irgi tikras, kaip ir realus:

Nesuradus sau žemėje vietos,

Vis žydėsi dainoj širdimi. (Nerami širdis, p. 68).

Tokia buitis atremta į gilų mūsų protėvių tikėjimą, kurs savo išsipildymą regėjo tolimuosiuos žvaigždynuos, Paukščių take:

Širdyje man spindės tasai takas,

Iš žvaigždžių į dainas įsipynęs,

Sakalais kur svajonės vis lekia

Ir sapnai, grįždami iš tėvynės. (Žvaigždžių takas, p. 123).

TIK SUGRĮŽK

— Tik sugrįžk! Greičiau grįžk! —
Imu šaukti.
Nakties tylą draskau.
Siunčiu ilgesio baltąjį paukštį
Pasitikt,
Kad sugrįžtum greičiau.

Taip drebu, kai klausausi kas naktį
Mane smaigiančios tylumos
Ir bijau nuo tamsos apakti,
Kol balandis grįždamas pamos.

Jau alyvos sode sužaliavo ...
Kam žiedai mūsų dainą kartos,
Jeigu žingsnių sugrįžtančių tavo
Neišgirsiu čionai niekados?

Juk čia mudviem dainavo alyvos ...
Ir dabar jos vėl rengias dainuot ...
Jų žieduos tavo balsas toks gyvas,
Ir man jo nepavogs joks ruduo

Cicero
1969.11.21

ŽODŽIŲ JUOSTA

Jeigu mylimam rašys,
Pasakys pati širdis,
Kaip išausti žodžių juostą
Iš svajonių ir sapnų,
Kad daina galėtų guosti
Žvilgsniais, šypsniais mylimų,
Lydinčių lig pat namų,
Ilgesys kai širdyje
Balta žydi lelija.

Nevertėtų, nereikėtų
Laimės pavydėt poetų:
Neįvykstančių svajonių
Ir žvaigždynuose klajonių,
Maru mirstančių vilčių,
Vienišos širdies kančių ...

Nesuprasit, kas žadėta
Tam, kurio dainon įdėta
Amžiais nerami širdis —
Ta šventos aukos ugnis
Ir visų kančių versmė —
Jo gyvenimo prasmė.

VĖLU

Kaip suspėt prie gimtinės šaltinio
Apsišlakstyti jo vandeniu,
Jeigu vakaro man paskutinio —
Išlydėti varpai jau skambina?

Kaip nubėgti prie Nemuno kranto
Atsisveikinti gimtinės klevų,
Jei ten kelio akys neranda
Pro vakaro tamsą?
Vėlu!

LEGENDA APIE ILGESĮ

N. MAZALAITĖ IR J. KRUMINAS (lyrika)

A.KUČAS ILIISTRACIJA

Matau, kaip nusnigtais laukais čia prieblanda ateina,

Palūžta debesys balti ant girių juodumos,

Girdžiu — tarytum vėjas švilpia, tarsi vėjas dainą.

Ai ne — tai tik širdis kartoja nuolatos — namo.

Tarsi voratinkliai — taip gula žemėn nakties pirštai,

Išauš diena nauja — ir gal manęs ji neberas,

Kažkas skausmingo keliasi — ir ramumoj ramybė miršta

Tai ilgesys — pro sutemas, pro vėją ir audras.

Pažiūriu į laukus — matau tėvynė mano sniego klostėse,

Pažiūriu į žvaigždes — tėvynės mano žvaigždės dega.

Žvelgiu į miestą — lyg aušra įkliuvus Vilniaus bokštuose,

Tarytum Nemunas pro Aleksoto tiltą teka.

Tai ilgesys. Ateina prieblanda, ir jis visuomet keliasi.

Jis perlipa per kalnus, ir per marias jis iriasi.

Tik paklausyk, kaip vieną kart Naujuose Metuose

Grąžino Dievas žemėn ilgesiu numirusį.

Visuose dangaus kraštuose buvo baigiami didieji metų užbaigos darbai, ir angelų sparnai blizgėjo prakaitu iš skubėjimo ir nuovargio. Kaip rasotos baltos gėlės lingavo jie čia ir ten. Pagaliau tas, kuris kalibro plunksna rašė į milžinišką knygą atsiduso ir tarė:

— Jau viskas. Ach, mes pritrūksime sidabro lakštų popieriui, ir debesys darosi kaskart pilkesni, nes visą mėlynę suvartojo rašalui. Aš turėsiu netrukus užsidėti akinius — taip pavargsta mano akys nuo rašymo.

Niekuomet per jokus šimtmečius mes nesame turėję tiek naujų gyventojų.

Jis pasižiūri į saulę, kuri atidžiai suko laikrodį visiškai prie dvylikos, ir jo veido skaistumas atsigavo.

— Štai jau artinasi pusiaunaktis, — juokiasi jis, — ir aš įtraukiau į sąrašus paskutinę vėlę: šią naktį jau niekas daugiau neateis, nes kas gi panorės palikti žemę neįsitikinęs, jog naujais metais bus pasidarę ten geriau. — Ir užvožęs knygą, užrišo ją, nukirpęs vaivorykštės juostos galą, paskui pasišaukė vienuolika kitų angelų, ir visi užkėlė ją į lentyną.

— Gerai. — pasakė Šventasis Petras, tuo metu praeidamas pro šalį. — Gerai, kad viskas sutvarkyta, o dabar eik persivilkti: ant mėnulio rago yra pakabintas naujas drabužis, nes šitas pasidarė mėlynas kaip upė nuo rašalo dėmių.

Ir Šventasis Užveizda nuėjo toliau, skubiai peržvelgdamas viską rūpestinga akimi, ir jo barzda švitėjo nuo šypsenos — visur buvo taip, kad jo siela galėjo džiūgauti. Jis regėjo naujus turtus Dangaus Karalystėje — naujos žvaigždės, nukaltos iš geriausio deimanto, ir ilgiausi miškai, pilni gintarinių medžių, buvo išaugę per šiuos metus. O šiam vakarui palaimintųjų rankose buvo naujos palmės, chorai ir orkestrai grojo dar negirdėtas giesmes. Asla švitravo ir buvo sunku eiti per ją neprisilaikomam sparnui, taip ji buvo išblizginta ir išpuošta nuolaužomis tų švaigždžių, kurios suskilo bekalant.

Bet labiausiai patiko šventajam Petrui, kad ir tos vėlės, kurios atkeliavo pačią paskutinę minutę, jau buvo aprūpintos. Karių žaizdos vos žymėjo švelniais kaip spinduliai randais. Trūkstamos rankos ir kojos padirbtos naujos, o kitų nosys ir ausų galai atrodė dailesni, negu primieji. Jų žyginiai batai nuvalyti ir lengvi, milinės perregimai švarios, ir jie buvo užmiršę kraujo spalvą ir sopulių jausmą. Seniai ir moterys išsėjos po

ašarų ir nerimo, o vaikai jau gaudė balandžius tokie linksmi, tarsi jie niekuomet nerėkė iš bado ir baimės.

— Štai jau jūs namie, — pagalvojo Šventasis Petras, pasveikino juos ir nuėjo toliau. Dabar jis praėjo kiemą ir pamatė, jog ir čia viskas yra paruošta. Šventasis Antanas Riteris Jurgis apžiūrino vežimą su keturiais žirgais — jie abu taip mylėjo gyvulius, kad dabar su gailėsčiu leido keliauti žemėn. Kiemo bokšte varpininkas patraukė kometos uodega priristą varpą, ir tuomet iš sandėlio atnešė ir paguldė į vežimą Naująjį Metą. Jis tebebuvo visiškai mažas ir suvystytas, net jo rankos, kurias paliko laisvas, atrodė tokios mažos, kad jos negalėjo suimti vadelių. Tačiau dėl šito niekas neturėjo baimės: žirgai tiek kartų buvo atlikę tokią kelionę, jog galėjo nuvežti neišlaistytą vyno taure. Štai, varpas sudaužė dvylika kartų, vartus atidarė, ir žirgai pakėlė kojas. Visi pamojo atsisveikindami.

— Būk geras žmonėms. — pasakė Motina Marija ir visi pasitraukė atgal į kiemą. Vartininkas norėjo užvožti vartus, tačiau jis vos nesuspaudė tarp auksinių pinučių ir nusigandęs sušuko:

— Čia kažkas stovi, — jis pašvietė pakėlęs žibintą ir nusteбęs pasakė:

— Žiūrėkit, atėjo vėlė.

— Vėlė, — sudejavo vienas angelas, apsilkęs ypatingai balta drobule, — aš dar neturiu naujos knygos ir labai pavargau nuo rašymo. Kaip tu čia atsiradai ne laiku?

— Kaip čia atsiradau, — pakartojo kitas balsas ir daugelis apsupo ateivę vėlę, tačiau ji stovėjo paniurusi ir tyli.

— Ar tave užmušė kovoje? — klausia ją ir ji atsako.

— Ne.

— Ar užgriovė mieste bombos, ar pritrenkė plytos?

— Ne.

— Galbūt, tu numirei iš bado?

— Ne.

Ji atsako: ne, kai jos teiraujasi, ar nebuvo ji sutikusi piktus žmones, ar nepagavo jos speigas ir pūga, ar neprigėrė jūroje, ar neužtiko sunki liga. Paniurusi ir tyliai atsakinėjo ji: ne, ir palaimintieji nebetenka kantrybės.

— Kodėl gi numirei, kaip atėjai čia. — sako pagaliau Šventasis Petras beveik rūščiai, tačiau atrodo, kad vėlė nemoka pajusti net baimės: paniurusi ir tyliai atsako ji:

— Ašėjau namo.

— Kur yra tavo namai, — taria vėl šventasis Raktininkas, — pasakok mums, kur tavo namai, kame tu gyveni.

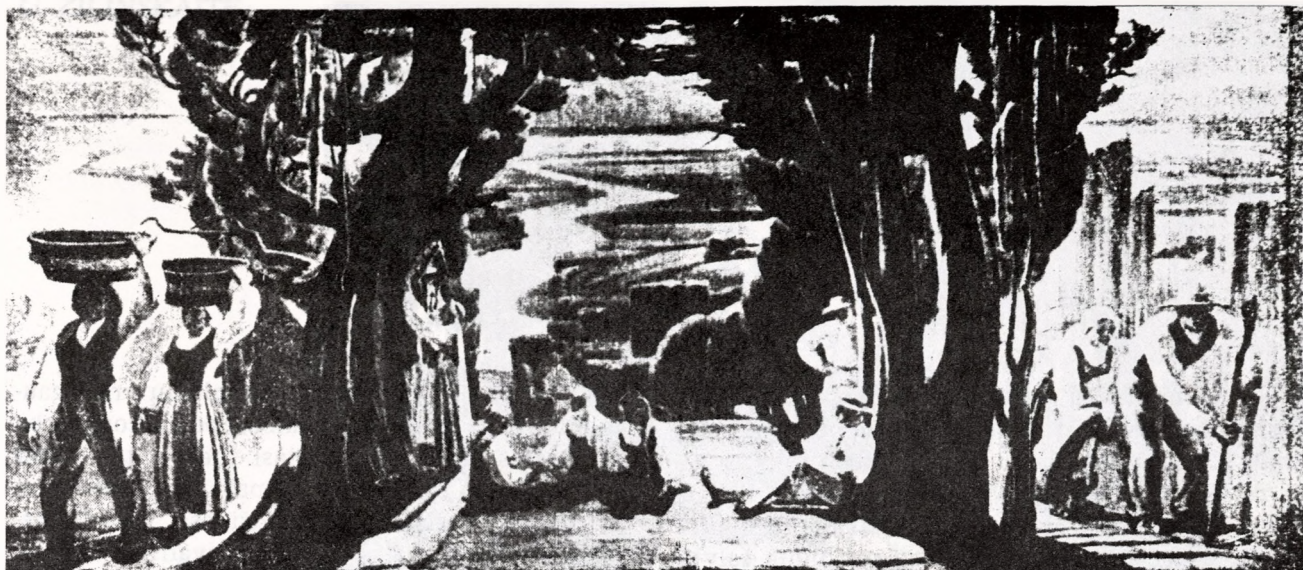
— Jūs turėjote matyti iš čia upę Nemuną, jūs pastebėjote Birutės kalną, tai tenai, — sako vėlė ir pasidaro ūmai dar liūdnesnė. — Ach, upė yra siaura, ir kalnas žemas, jūs, turbūt, nežinote. Taip, mano namuose visai paprasta, visiškai, tačiau ten buvo gera man. Bet į mano kraštą atėjo žmonės, biauresni už

velnią, svetimi atėjo ten, raudoni nuo kitų kraujo. Jie nešė kartuves, kulką ir peilį. Jie neleidžia melstis, mylėti, paliesti savo žemę, jie neleidžia gyventi. Ir kiekvienas, kas norėjo išlikti gyvas, bėgo iš namų ir slėpėsi svetur. Ir aš prisiglaudžiau svetimam krašte — vėjas ten buvo minkštas ir saulė šilta, bet aš galvojau tikrai apie paliktą tėviškę. Ten yra ramu, ir aš buvau sotus — tačiau aš alkau per sapną, aš troškau — namo. Ir visą laiką buvo šitaip širdyje, kol aš atsidūriau čia — štai kodėl aš negalėjau pasakyti, kaip aš numiriau.

M. PALONI

FRESKA PAŽAISLYJE, 17a.

A. GALDIKAS

LIETUVIŲ PAVILJONAS PARYŽIUJE. SIENOS TAPYBA, 1937m.

— Jis mirė iš ilgesio, — sako Motina Marija, — jis mirė iš tėviškės ilgesio. Nuveskite jį į Dievo poilsį.

Ir vėlė buvo nuvesta pas Viešpaties sostą, ir Jisai Pats paglostė jos galvą ir pasakė:

— Dabar tavo širdis išgis ir pajus ramybės saldumą, mano vargšas vaike. Gyvenk džiaugsme, kuris nesibaigia ir neįkuri.

Bet vėlė nuleido galvą ir tylėjo, o paskui pažvelgė į Gerąjį Tėvą ir jos veidas buvo liūdnas.

— Aš noriu namo, — sušnibždėjo ji, — noriu namo.

Nustebę ir pasipiktinę klausosi angelai ir išrinktųjų minios, tačiau Dievas taria nuolaidžiai:

— Tu nori grįžti į žemę — į vargą ir Nežinomybę, grįžti iš Danguos.

— Aš noriu namo, Viešpatie, — sušnibžda ji, ir jos akys yra pilnos nevilties.

— Ar tu žinai, — kalba vėl Dievas, — kad tu turėsi perkęsti visa bloga, ką tik žmogus randa gyvenime. Ar žinai, kad turėsi nešti ant savo pečių daugiau, negu pakeli.

— Aš noriu namo, — maldauja vėlė, ir Dievas taria dar kartą.

— O jeigu vos palietęs žemę tu sutiksi mirtį, ir vėl stovėsi prie mano vartų pavargusi ir nelaiminga.

— Bet aš būsiu išvydusi savo tėviškę. Kai mano kūnas gulės gimtinės žemėje, mano darbai ir ilgesys paliks tenai — aš dėkosiui patekusi pas Tave, Tėve. Aš noriu namo.

Ir tuomet Gerasis Tėvas pasišaukė angelą patį greičiausią ir stipriausią sparnais.

— Pavyk Naujų Metų vežimą. — pasakė Jis, — tegu jis nuveža šitą žmogų į jo tėviškę.

Ir vėlė prisiglaudė prie jo kojų ir šypsojosi, ir jos džiaugsmas prilygino ją palaimintųjų dangiškam švytėjimui.

Ir tarytum kažkas atnešė žemės kvepėjimą į Dangų, taip dvelkė tolimas būtas gyvenimas palaimintuose soduose, ir išrinktųjų širdys pasidarė nuolaidžios ir artimos **rastam** žmogui.

*Tu padėki savo sunkių galvą man ant rankų,
Te legenda dar ilgai gyvena mūs jausmuose ir širdy.*

*Vieną dieną juk nutils mūs žemėj gaudusios
patrankos,*

Nutils naktys šaukusios vargus juodyn.

*Sužlugus priešai, kurie drasko mūs sodybas ir laukus
mūs,*

Tik gal kruvinų jų žygių atminimas liks.

*Ir tėvynę mes matysime pro džiaugsmą, ir mes jausim
Kaip ji kelias, ir žiūrėsime, kaip ji žydi lyg gegužų
nurasota obelis.*

Ir atsineštąjį ilgėsį įpinsim jai į plaukus,

*Ir plaukai, tarytum pievos Panery, įvairia-
spalviai sužydės.*

*Tu nurimk, virš juodo miško balti debesėliai
plauko,*

*Jie nuplauks virš Lietuvos, Baltas sniegas kris
palaukėm,*

*Tai kris mintys mūsų visos ir jausmai visi
širdies.*

**Pirmosios Kalėdos išeivijoje,
parašyta 1944 m., Stolpe, V. Vokietija**

LITERATŪROS VERTIMO MENAS

AUŠRA KARKIENĖ

Dabartiniu laiku pasirodo vis daugiau ir daugiau įvairių literatūros darbų, ypač poezijoje, išverstų iš lietuvių kalbos į anglų kalbą. Tai yra labai reikšmingas užmojis lietuvių rašytinio žodžio apsaugojimui ir jo išpopuliarinimui angliškajame pasaulyje. Išeivijos jauni žmonės, svetimoje šalyje gimę, augę ir pasisavinę svetimą kalbą, dažniausiai negali perskaityti ir suprasti literatūrinio veikalo, parašyto lietuvių kalba. Tokiu būdu jie yra netekę galimybės susipažinti ne tik su čia esančiais rašytojais, bet ir Lietuvoje. Geri vertimai suartina skaitytoją su savo tautos šaknimis ir taip užtikrina lietuvių literatūros universalumą.

Tačiau vertimas iš vienos kalbos į kitą yra ne lengvas užsiėmimas. Racionalistinėje tradicijoje vertime užtenka atskleisti autoriaus mintis ir idėjas su mažais reikalavimais interpretuoti jo žodžius. Kuo sudėtingesnis literatūros žanras, tuo tenka sunkesnis vertėjui uždavinys. Poezija yra aukščiausia kūrybinio žodžio forma. Išskyrus mokslinius traktatus, ji yra labiausiai apsunkinta vertimų praktikoje. Poezijoje nėra tokio vaizdo, kuris savo reikšme skirtųsi nuo jo formos, kuria vertime būtų galima išreikšti pagal vienokią ar kitokią receptą su visais idiomatiniais išsireiškimais. Čia žodis turi savo reikšmę, jis nusilenkia tik save saistomoms taisyklėms, ir poetinis principas taikosi tik prie savo privačios, intymios natūros. Ją pažeidžiant, tenka pažeisti eilėraščio sielą — vienintelį dalyką, kurį vertėjas turėtų kaip tik išsaugoti.

Aplamai poezijos vertimuose yra dvi kryptys: pažodinis vertimas ir vertimas pagal poezijos esmę. Pirmos krypties vertimas yra tolygus eilėraščio mechanškai reprodukcijai, tartum meno kūrinys — savo nuotraukai. Šis vertimo būdas priklauso pozityviai tradicijai, liečiančiai poemos reikšmę, o ne jos sielą. Šiame “žodis į žodį” vertime pasiseka prisiderinti prie žanro estetinės vertės, tačiau tokia interpretacija eilėraščio vertime išvysto tik logiškai išdėstytus žodžius ir jų reikšmę, kurią ne vienas poetas kaip tik nori paslėpti.

Antruoju atveju vertėjai, kurie stengiasi nesužaloti poemos dvasios, susiduria su įvairiomis pro-

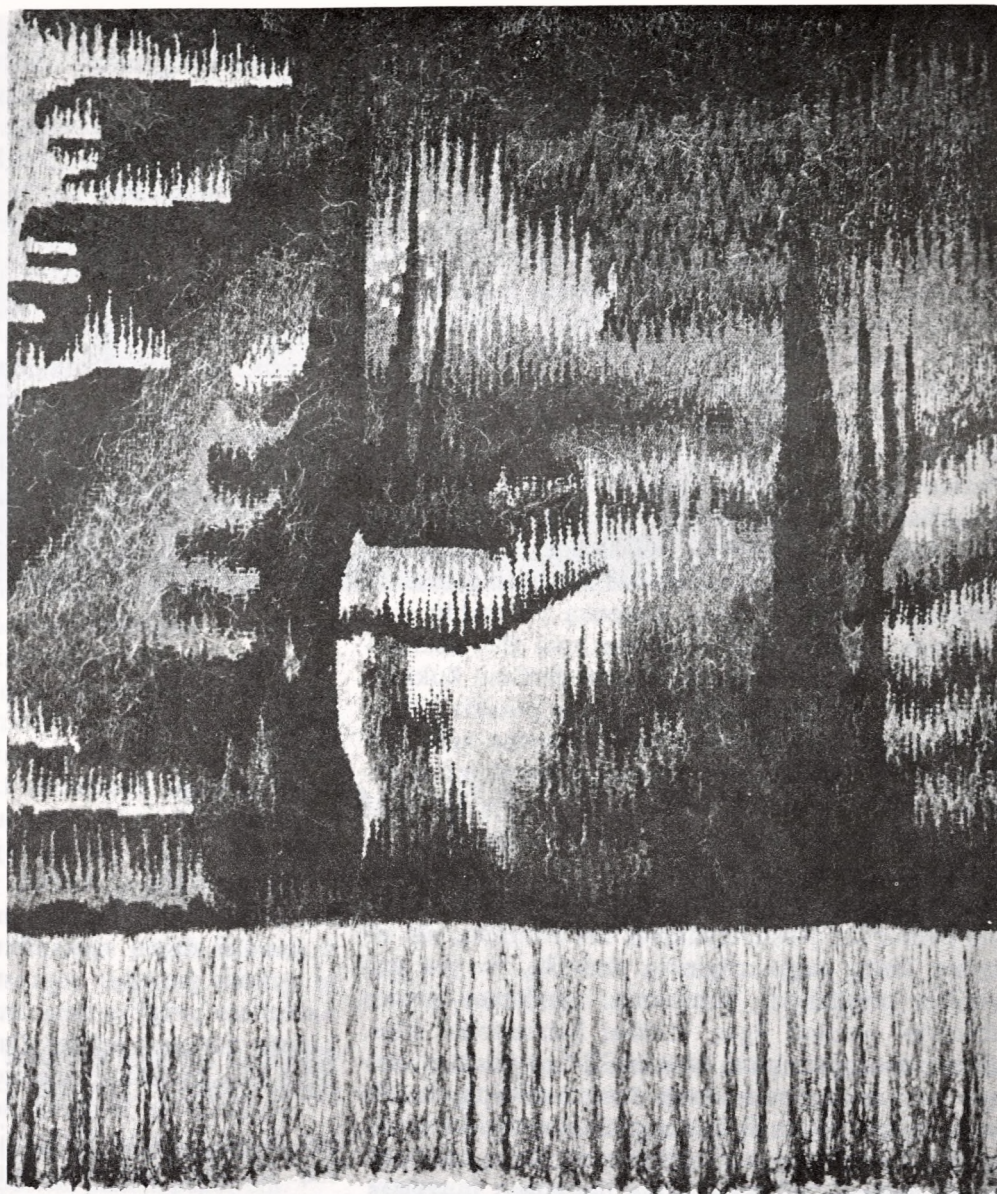
blemomis. Viena iš didžiausių problemų yra išgauti iš eilėraščio originalios kalbos poeto toną arba foną. Poetas visuomet stengiasi sueiti į tam tikrą santykį su savo skaitytoju. Jo pažiūra į savo temą ir skaitytoją, išreiškiama jo žodžiuose, yra eilėraščio tonas. Tonas yra išreiškiamas įvairiais būdais: 1. jis gali būti retorinis, kada poetas analizuoja idėjas, kurias jis siūlo skaitytojui. 2. apsakantis tonas, kurio tema yra apsakomojo pobūdžio, tonas, kai autorius ima reikšti savo moralines, mokslines ir apamai pamokomasias tendencijas. Vadinas, poetas gali panaudoti atitinkamą toną bet kur literatūrinėje plotmėje: lyrinėse kompozicijose, maldose, bibliniuose raštuose, oratorijose ar kituose savo kūrybiniuose darbuose. Nežiūrint kokių meniniu būdu jis perduoda savo idėjas, tonas bus toji priemonė, kuri atskleis poeto literatūrinį stilių ir jo kūrybinio galvojimo niuansus. Taigi, poezijoje meninė pagava glūdi kalbos tone, kuris yra atsakingas prieš skaitytoją už eilėraščio pasisekimą. Anglų žodis “attention” nedaro tokio stipraus įspūdžio, kaip vokiečių “achtung”. Prancūzų kalbos “fille” turi žymiai švelnesnį pagrėžimą, palyginus su italų “ragazza”, nors abu žodžiai turi panašią reikšmę. T. H. Savory knygoje *The Art of Translation* primena skaitytojui palyginimą, pagal kurį asmuo turėtų kalbėti ispaniškai su savo Dievu, prancūziškai — su draugu, vokiškai — su priešais ir itališkai — apie meilę.

Šie poeto Jono Aisčio posmai yra stipriai pagrįsti tonu bei melodingu eiliavimu ir dėl to sunkiai duodasi verčiami į anglų kalbą:

Šniokščia vandenys ištvinę
Liejas per krantus —
Vieversėlis krištolinis
Virpina skliautus.

Ir beržų vytelės juodos
Šiaušias pumpurais
Ir lankštingalėlių godos
Trykšta vakarais.

Jono Zdanio knygos “Selected Post War Lithuanian Poetry” anglų kalbos pažodiniame vertime

MIŠKAS

(GOBELENAS)

skamba šitaip:

Swollen waters rustle
Pour onto shore
The crystal skylark
Vibrates heaven's vault.

And black birch twigs
Bristle with buds
And nightingale songs

Gush through the night.

Nors vertime žodžiai priimtinau parafrazuoja eilėraščio prasmę ir perteikia jo vaizdingumą, bet jie neišryškina Aisčio originalaus tono. Aisčio eilėdaroje yra aiški pusiausvyra tarp tono dominavimo ir eilėraščio prasmės. Vertime ši pusiausvyra yra neišlaikyta. Jame jaučiamas žodžių kietumas, tono persvara, panaikinti eilėraščio dvasią. Anglų kalboje šis eilėraštis liks kaip plokščias eilė-

raščio minties perteikimas. Jame muzikalus Aisčio eilių tekėjimas, švelnus banguojantis ritmas ir gražieji gamtos įvaizdžiai yra prarasti. Tačiau fonetinis vertimas yra sunkiai įmanomas. Mat, žodžiai, pabrėžią toninę funkciją, svetimoje kalboje sunkiai surandami. Todėl vertėjas, ieškodamas tokio žodžio atitikmens ir jo nerasdamas dabartinės kalbos žodynuose, yra priverstas jo ieškoti archaiškų arba sinoniminių žodžių šaltiniuose ir taip pakeisti eilėraščio perspektyvą. Tokiais atvejais vertimo procedūra labai susikomplicuoja ir eilėraštis turinio atžvilgiu išeina panašus, bet formos — skirtingas.

Žymiai lengviau versti eiliuotą poeziją į prozinę formą arba "laisvosios poezijos" eiles. Verčiant "laisvosios poezijos" eiles, vertėjui reikia prisilaikyti mažiau ar daugiau metrinės linijos, nes originalioje kalboje žodžiai visuomet atrodo labiau santūrus savo reikšme. Prisilaikymas semantinės žodžių funkcijos, vertėjas dažnai patenka į ilgesnių išsireiškimų plotmę. Kalbos idiomatiniai išsireiškimai tarp kitko yra neverčiami. Zdanio vertime Žukausko eilėraštyje "Duonkepė" būdingas posakis "žilvičio rykštei" nėra vertimo, arba "beržinė košė" išversta į "bitch switch" praranda išsireiškimą funkciją.

Jei vertėjas nebando perstatyti originalų eilėraščių pagal strofą ar toninį eilavimą, o verčia laisvosios prozos formoje, jis susiduria su kontroliavimo problema. Nesilaikydamas nei ritminių, nei riminių linijų pagal originalų eilėraščių, jis yra priverstas prisilaikyti disciplinos, randamos prozos formoje: naudoti ilgas, atidžiai balansuotas eiles. Resultatas apsunkina sintaksę, ir originalios kalbos komunikacijos funkcija tampa nusilpninta. Be to, vertėjas susiduria su dviguba sunkenybe — nesilaikydamas poemos formalių taisyklių, jis praranda eilėraščio foną ir rimą bei ritmo funkcijas, nes šios poetinės priemonės labai skiriasi įvairiose kalbose. Jei jis nori rasti žodį, kuris rimuotųsi ir turėtų atitinkamą mintį, ir jo neranda, jis išibrauna į kitų žodžių išteklis, bet čia susiduria su galimybe pasirinkti tokį žodį, kuris tik miglotai išreiškia poeto mintį. Tai atsitinka ir tuo atveju, kai parafrazuojamo eilėraščio ištisai nusilpninami jo esminiai bruožai, sužalojama kompozicija (sandara).

Anglų kalboje yra jaučiamas trūkumas precizijos — situacijos, kuri padidina vertėjo problemų skaičių. Nors ši kalba turi gausų žodyną ir daugelį išsireiškimų, bet jiems trūksta tikslumo. T. Savory nurodo prancūzų ir anglų kalbos skirtumus:

"Prancūzai, kovodami su svetimų kalbų infiltracija, koncentravosi į smulkų žodyną, duodami kiekvienam žodžiui precizišką ir suglaustą reikšmę. Anglai importavo žo-

džius iš visokių šaltinių, kitus patys sukūrė, išvystydami mišrią, nevienalytę kalbą su dideliu žodynu ir sinonimų skaičiumi. Užtai prancūzų kalba yra aiški ir apibrėžta — tiksliai, kaip ir lotynų. Anglų kalba nepasiekia to aiškumo, kai ji yra vartojama rašytojų su tais pačiais sugebėjimais abiejose kalbose."

Anglų kalboje, pavyzdžiui, nespecifikuotos lyties draugą neįmanoma nustatyti, ar jis yra vyras ar moteris, kai prancūzų kalboje yra aiškiai pasakyta, kad jis yra draugas ar draugė.

Pagaliau, kai vertėjas nugali visus gramatikos, semantikos ir formalios kalbos vertimų sunkumus, lieka dar viena labai svarbi sritis, kuri jam rūpi. Tai yra tautinis elementas, kuris labiausiai skiriasi svetimose kalbose. Ar yra įmanoma perkelti tautos tradiciją, mitologiją, aplinką, sąmonę iš vienos kultūros į kitą poezijos posmuose? Vieno krašto tautinė psichologija skiriasi nuo kito — kas viename krašte suprantama ir priimtina, gali būti visai nesuprantama ir nepriimtina kitame. Ar svetimam skaitytojui sužadins jausmus eilės, sukurtos savituose tonuose, randamos tikrai vienoje kultūroje, kaip pavyzdžiui, Mackaus eilėraštyje "Jurek", kuriame įvaizdžių pasikartojimas sukelia Lietuvos raudų skambėjimą ir liūdėjimą, arba Aisčio meilės eilėraščiuose, kurie dažnai remiasi lietuviškos gamtos ir liaudies dainų sąskambiu. Ar dvasinėje plotmėje galima panašiai suprasti tremties arba tautos naikinimo pergyvenimą, kuris glūdi Bradūno arba Liūnės Sutemos eilėse? Dažnai tikrai išnašose vertėjas gali paaiškinti poemos vertimo netikslumus.

Dabartinėje lietuvių išeivijos padėtyje yra labai svarbu iškelti lietuvių literatūros universalumą. Be gerų vertimų, net vertingiausi literatūriniai darbai ateinančioms išeivijos kartoms bus mirę ir neprieinami. Geri vertimai apie dabarties literatūrinę kūrybą bylos ir ateityje, tačiau reikia išugdyti tokius vertėjus, kurie gerai suprastų savo uždavinius, ypač svetimų kalbos dvasią. Čia net gali kilti klausimas, ar eilėraščių vertėjas pats turėtų būti poetas, arba griežtųjų mokslo darbų vertėjas — mokslininkas? Kadangi talentingą, ypač su kalbinėmis ypatybėmis vertėją būtų labai sunku surasti, tad ar nevertėtų kad vertimai būtų daromi grupės gerai nusimanančių specialistų. Kur tokie bandymai yra buvę daromi, rezultatai buvo puikūs. Taip buvo verčiama King James autorizuota Biblijos versija, kuri, kaip Savory mini, buvusi nepalyginamas literatūrinis laimėjimas, kuris iki šiol anglų rašomoje kalboje yra vienintelis. Jis negalės būti sulyginamas nė su vienu kitu išverstu darbu pasaulio literatūroje.

V. KAVALIAUSKIENĖ

PAVASARIS

SMULKMENOS

MARIJA TŪBELYTĖ-KUHLMANIENĖ

— Neužsibūkite ilgiau dešimties minučių, ligonė dar labai greit pavargsta, — perspėjo, į Dalios palatą praverdama duris, slaugė.

Jonas Gaidžiūnas Dalią atrado pusiau sėdinčią, iš dviejų pusių paramstytą didelėm baltom pagalvėm.

— Joneli, tu nė neįsivaizduoji, kaip aš džiaugiuosi, kad atėjai! Jos balsas jam pasirodė visai normalus, visai toks pat kaip ir kadaise. Jis prisiartinio prie lovos ir pasilenkė ties jos pažįstamu ir nebepažįstamu veidu.

Kokia ji buvo visa sulysusi, kokia tarsi išblyškusi, jos skruostai ir lūpos buvo visiškai nustoję betkokio rausvumo, jos ant viršugalvio į kuodą susukti plaukai savo pirmąjį auginio blizgesio. Net ir jos akys nebebuvo tokios intensyviai mėlynos kaip ir seniau. Nepasikeitęs buvo likęs tik jų žvilgsnis, kuris tebebuvo toks pat tiesus, toks pat beveik naiviai pasitikintis.

— Aš bijojau pamatyti sunykusią ligonę, o dabar išvydau tave beveik nepasikeitusią, — padrąsinančiai nusišypsodamas sumelavo Jonas.

Dalia beveik piktai suraukė kaktą. — Ką tu čia! Mes gi abu žinome. — Paskui staiga atlyžusi, mostelėjo į šalia lovos stovinčią kėdę.

— Sėsk, pasikalbėsim. Kaip ilgam esi atvykęs pas

mus į Ameriką? Žinai anie mūsų draugavimo metai mano gyvenime buvo patys laimingiausi, — tarsi užmiršusi savo klausimą, tęsė ji. — Kai mane suima skausmai, aš visados bandau prisiminti ką nors ypatingai malonaus bei džiaugsmingo ir tada visada galvoju apie tave.

Ji staiga susidrovėjusi nuleido akis. — O tu, ar tu irgi mane dar retkarčiais prisimeni?

— Aišku, kad prisimenu.

— Ar tu dar atsimeni tą gegužės pavakarį, kai mums išėjus pasivaikščioti į Marquette parką, pro mus prabėgo būrys baltaplaukių vaikų ir tu pasakei, kad ir mes kada nors turėsime tokią krūvą vaikų — tris berniukus tris mergaites?

Jonas vėl palingavo galva: — Atsimenu.

— Ir kaip vieną sekmadienį, man bėmerkiant tavo atneštus gvazdikus, sudužo mano mėgiamoji krištolinė vaza ir tu man kažkodėl vokiškai pareiškėi, kad “Scherben bringen Glück”? Aš paskui tau nematant vieną iš tų šukių paslėpiau savo gintarinėje dėžutėje laimei.

Dalia atsilošė į pagalves ir matomai pavargusi nuo šnekėjimo tarsi užsnūdo.

MOTINA

— O dabar tu man pasakyk, kas tau itin aiškiai iš anų laikų yra įstrigę į atmintį? — staiga vėl, atgydama ir pasiremdama ant alkūnių, paklausė ji.

Jonas sumišo. Iš tikrųjų jis apie tąjį savo gyvenimo laikotarpį atsiminė tik labai mažai. Jam rodėsi, kad nuo jo buvo praėję ne septyneri metai, bet ištisas amžius. Jo kelionė į Kolombiją, daugybė naujų išpūdžių, Irena, o gal ir net noras numalšinti negryną sąžinę, jo atmintyje buvo išdildę tas drauge su Dalia praleistas dienas.

— Nejaugi tu tikrai nebeatsimeni nieko, visiškai nieko? — vėl atkrisdama į pagalves, pašnabždėjo Dalia. Jos akys staiga įdubo, lūpų kraštai kažkaip bejėgiai suvirpėjo, ir Jonas pagaliau įsisąmonino, kad prieš jį gulėjo sunki, o gal net jau ir bemiršanti ligonė.

— Aš atsimenu, aš atsimenu ... kaip mes ... — pramykė jis, bet tuoj pat ir vėl užsikirto.

Dalia į jį žvilgtelėjo apsiblaususiu žvilgsniu. — Nebandyk, nesvarbu. Tu gi sveikas, aktyvus vyras, pas tave tiek reikalų, tiek įvairių užsimojimų ir planų. Tuo tarpu, kai aš juk tik guli ir prisimenu, tik prisimenu ...

Ji, tarsi pritrūkusi oro, giliai atsikvėpė. — Tau visa tai tikriausiai atrodo tik sentimentalios smulkmenos, bet man jos tokios svarbios, tokios svarbios ...

— Bet aš atsimenu! — staiga iš pasitenkinimo net truputį paraudamas sušuko Jonas. — Aš atsimenu, kaip mes pirmą sykį susitikome. Pas Naujokačius. Tu vilkėjai tamsiai raudoną aksominę suknelę.

— Mes susipažinome ne pas Naujokačius, o pas Daugėlas. Ir kadangi tada buvo vasara, aš vilkėjau melsvą palaidinukę ir baltą klostytą sijoną.

Jonas kyštelėjo kišenėn ranką, ieškodamas cigaretės, bet laiku susivokęs, kur esąs, ją vėl skubiai ištraukė.

— Jeigu aš būčiau sveika, tokia kaip būdavau, ar aš

tau ir vėl patikčiau? ... — netikėtai nusišypsodama paklausė Dalia.

— Savaimė suprantama, kad patiktum!

— Man regis ... man dažnai atrodo, kad jeigu ... jeigu aš galėčiau vėl įgauti vilties, vėl surasčiau jėgų ko nors iš visos širdies siekti — aš įstengčiau nugalėti viską, viską — net ir šitą vėžį.

Dalia trumpai patylėjo. — Tau išvažiavus į Pietų Ameriką, manyje atsivėrė kažkokia milžiniška tuštuma ... tuštuma, kurios aš nesugebėjau niekuo užpildyti ir į kurią pagaliau įrėpliojo šitas vėžys.

— Daliūne, jeigu aš būčiau nujautęs ...

— Aš tau nieko neprikišu, Joneli. Tu gi kitaip negalėjai. Juk gerai žinau, kad išvažiuodamas perimti savo mirusio dėdės palikimo, tu buvai tvirtai pasiryžęs mane kaip galima greičiau išsirašyti pas save į Medeliną. Kad paskiau išėjo kitaip — tavo kaltė. Tai tebuvo tik nepalankiai susidėjusios aplinkybės.

“Velnias, aplinkybės!” prikąsdamas apatinę lūpą, pagalvojo Jonas. Pradžioje, tiesa, viskas buvo taip, kaip Dalia buvo tik ką apibūdinusi. Bet paskui jis Lietuvių klube susipažino su Irena, kuri buvo ir gražesnė, ir daugiau patyrusi, o, be to, kaip sakoma, ir “prie vietos”. Prie viso to dar prisidėjo rūpesčiai su dėdės paliktuojų bizniu, skolos, bylinėjimaisi.

Pasijutęs tikrai kaltu, Jonas prisilenkė prie Dalios ir, nugalėdamas instinktyvų sveiko žmogaus pasibaurėjimą ligoniu, ją pabučiavo tiesiog į lūpas.

— Kai tu pasveiksi, mes būsimė vėl ten, kur buvome nutraukę, Daliūne.

Tačiau užuot paguosta, Dalia paslėpė delnuose veidą ir pravirko.

— Atleisk, kad aš taip kvilauki nušnekėjau, Jonuk. Atleisk.

Tuo momentu duryse pasirodė slaugė ir galvos truktelėjimu parodė, kad jau esąs metas Jonui išeiti.

Jis dar sykį pabučiavo tebeverkiančią Dalią ir greitai žingsniu pasišalino iš palatos, kaip iš narvo išleistas žvėris.

Jonui beeinant pro ligoninės vartus, į jos kiemą kaukiančia sirena įvažiavo ambulansas. Ir jis staiga prisiminė. Jis prisiminė, kaip kartą jam paryčiu grįžtant iš Dalios, ant Central gatvės tilto pro jį buvo pražūsi lygiai tokia pat kaukianti greitoji pagalba.

“Kas būtų, jeigu už šito balzgano, nepermatomo lango, ant neštuvų gulėtų Dalia?” tada buvo pagalvojęs jis. Ir toji mintis jame buvo sukėlusi tokį siaubą, kad jis susvyravęs turėjo abiem rankom nusitverti už tilto atramos. “Jeigu ji numirtų, aš tuoj pat nušokčiau nuo šito tilto ir nusiskandindčiau,” žvilgterėdamas į pavasariškai patvinusią upę, tada buvo pagalvojęs jis.

Jonas staptelėjo ir staiga sudvejojęs atsigręžė į tarpe belapių klevų niūriai bestovinčius pilkus ligoninės pastatus. “Gal visgi vertėtų sugrįžti ir jai apie tai papasakoti? Bet ... Bet tai juk tik smulkmena, sentimentali smulkmena. Ji gi nūnai, rodos, ir pati kažką panašaus pasakė”.

Jis truktelėjo pečiais ir, pasistatęs apykaklę, tuščiu tirpstančio sniego išmargintu šaligatviu nužingsniavo autobuso sustojimo vietos link.

VALERIJA
ŽUKAUSKAITĖ-
KAVALIAUSKIENĖ

TECHNIKOS AMŽIAUS
MADONA

J.K.D. VALIJOS PRINCAS IR PRINCESĖ

Šiais neramiais laikais karališkos vedybos, kad ir trumpam, prasklaidė tamsias padanges ir pasakiškos iškilmės pralinksmino žmonių širdis plačiame pasaulyje.

LADY DIANA SPENCER

VALIJOS PRINCO HERBAS

Anglijos, Darby lietuvės įteikia Princui Charles dovaną, A. ir A. Tamošaičių knyga — Lithuanian Nationale Costume; iš k. J. Zuzienė, M. Zinkutė, I. Venskienė, 1981 m. vasario mėn. 27 d.

BRANGAKMENIS

AVA SAUDARGIENĖ

V

(tęsinys iš nr. 4)

Atėjus reformacijai, gintaro pareikalavimas rožinių gamybai sumažėjo; rinkimas beveik sustojo. Kungaikščiai atsisakė jiems nenaudojimo monopolio. 1837 m. žvejai gavo leidimus rinkti gintarą ir pardavinėti, panaikinta gintaro priesaika ir mirties bausmė. Sembos ir Varmios gintaro meistrai pradėjo jungtis į gildijas. Žvejų kaimai atsigavo, gyvenimas pagerėjo. Rožinių gamyboje brangų gintarą pakeitė stikliniai karoliukai. 19 a. pradžioje, žlugus Pater Noster bendrovėms, gintaro pramonė nukreipta į puošmenų gamybą.

1855 m. valant Klaipėdos uostą, su smėliu išmestas didelis kiekis gintaro. Kai tas pasikartojė sekantį kartą valant uostą, Stantien ir Becker bendrovė padarė sutartį su uosto administracija valyti uostą už pasilaikytą sau gintarą. Taip prasidėjo pramoninis gintaro rinkimas Juodkrantėje, Nidoje ir Semboje.

Gintaro rinkimas buvęs primityvus: braidant įlankų pakraščiuose, graibstant tinklais ir pasagos formos graibštais, pririštais prie ilgų karčių. Našiausiais, bet pavojingiausiais lapkričio ir gruodžio mėnesiais žvejai, susirišę virvėmis viens su kitu, šaltų vėjų draskomi, rizikuodami gyvybe, braidė lediniame vandenyje, nėrė, rinko skaidrų mineralą nuo dugno ir pylė ant kranto prie sukurto laužo, kad atledėtų. Jūrai esant ramesnei, plaukė prie tolumoje matomų uolų. Lengvai dužo mediniais dugnais laiveliai, žvejai skendo, bet kiti vėl plaukė.

Becker pakeitė šį primityvų gintaro rinkimą. Įtaisė žemsemes ir sėtuvus, pasikvietė patyrusius narus su kvėpavimo aparatais, įrengė vandens siurblius užliejamuose tuneliuose. Dirškaime (Dirschkeim) ir Brustere (Brusterort) vienu metu veikė penkiasdešimt siurblių. Juodkrantėje pastatyta garinė vilktuvų stotis ir įruošta narų drabužių siuvykla. Mėlynosios žemės gintaras buvo plaunamas besi-

sukančiose statinėse, imituojant natūralų bangų svidinimą.

19 a. pradžioje gintaro rinkimas susikoncentravo prie Kuršių marių, Palminkiemio (Palmnicken). Dirbo tūkstantis rinkėjų, kurie ne tik rinko jūros išmestą gintarą, bet ir kasėsi kopose, per metus surinkdami apie 66.000 kg. gintaro, kurio kaina tuo metu buvo aukšta. Pagal išlikusias sąskaitas 1798 m. už 38 sv. gintaro sumokėta 20 sidabrinų talerių; 1806 m. už 12,5 sv. — 9 talerius.

Gintaro kainos kritimas prasidėjo Stantien ir Becker įvedus naujus rinkimo metodus. Gintarui užplūdus rinką, pirkėjai reikalavo geriausios rūšies žaliavos. Prasidėjo gintaro rūšiavimas: papuošalams, ambroidų, cheminei farmacijai, lako gamybai ir preciziškų aparatų izoliatoriams.

Nėra statistinių žinių, kiek gintaro žaliavos surinkta, bet spėjama, kad 19 a. panaudojus žemkases ir narus ties Palminkiemiu, buvo surenkama 400.000 kg. per metus. 1932 m. iš Baltijos jūros gauta 120.000 kg. Didžiausi kiekiai surinkti Semboje, Neringoje ir prie Klaipėdos. Iki šiol rastas didžiausias gintaro gabalas svėręs 20 kg.

20 a. pradžioje Sembos ir Kuršių Neringos gintaro pramonė priklausė Vokietijai ir dalinai Lietuvai. 1945 m. rusams subombardavus didžiausią gintaro centrą Palminkiemio, vandeniui užlietos kasyklos nustojo veikusios. Atidarytos 1948 m. jau okupantų rusų valdžioje. Kaip viduramžiais kryžiuočiai, taip moderniais laikais rusai, užėmę Karaliaučiaus sritį, sunaikino gyventojus, o Baltijos pakrantę ekspluatojo, kas valandą sutrupindami apie 100 kv. metrų mėlynosios žemės, kas-

Raš. Ava Saudargienė — šio straipsnio autorė

met pasisavindami 4000 tonų Baltijos gintaro.

Po Antro pasaulinio karo Lietuvoje padidėjo gintaro populiarumas. Veikia valstybinės dirbtuvės. Savo žaliavos neužtenka, o gintarą turi pirkti iš rusų. Savarankiški meistrai atsisakė nuo uniforminių, tekintų karolių, praplėtė gintarinių ornamentų lauką; inspiracija ima iš antikinių kūrinių, rastų senuose kapuose. Palikę gintaro gabalui natūralią formą, nužvilginimu iškelia gintaro grožį, sujungia su sidabru, kuris dar labiau pabrėžia gintaro skaidrumą.

Gintaras naudojamas ne vien papuošalams, bet ir baldų, rankinukų, albumų, diržų, net ir batų ornamentikai; kuriami peizažai ir mozaikos portretai. Didžiausios gintaro pramonės dirbtuvės yra Palangoje, Klaipėdoje ir Kretingoje.

Norint suprasti aukštą gintaro vertę, reikia pažinti antikinius, senuose kapuose surastus kūrinius ir modernišką meną. Seniausias poleolitinio periodo amuletas, nenuvalytas gintaro gabalas su skylute pakabinimui ant grandinėlės, rastas Pirenėjų kalnuose. Akmens amžiaus gintarinė plokštelė aptikta prie Hamburgo. Pomeranijoje rasta meškos figūrėlė, Brandenburge laukinio arklio, Dancige lokio, Berlyne briedžio. Veimare, kunigaikštiškame Hassleben kape iš 4 a. pr. Kr., atrastas ant sidabrinio antkaklio gintaro gabalas su išrežtom dviem galvomis, atsuktom viena į kitą. Šalia amuleto gulėję keli gintaro karoliai, kiekvienas 5-7 cm diametro, keli smulkūs gintaro vėriniai, sagtyis ir paukštukai gintaro akimis. Įdomus, labai senas yra Airijoje rastas Ogham amuletas su magiško užkalbėjimo ženklais, užtikrinančiais laimingą gimdymą. Primityviškame 14-12 a. pr. Kr. Hove kape rastas rusvai auksinio, vienalyčio gintaro gabalo puodelis 7,5 cm aukščio, 9 cm. skersmens laikomas (Brighton muzėjuje). Hove kapo rekonstrukcija rodo, kad puodelis gulėjęs ant lavono krūtinės kartu su pomirtiniam gyvenimui reikalingu akmeniniu kirvuku, žalvario durklu ir apvaliu akmenuku. Austrijoje, Hallstatto kape, rastas 3 m. ilgio, 100 gintaro karolių vėrinys, daug mažų ornamentų, sagų ir amuletų. Panašūs radiniai atidengti kituose Vidurio Europos keltų kapuose.

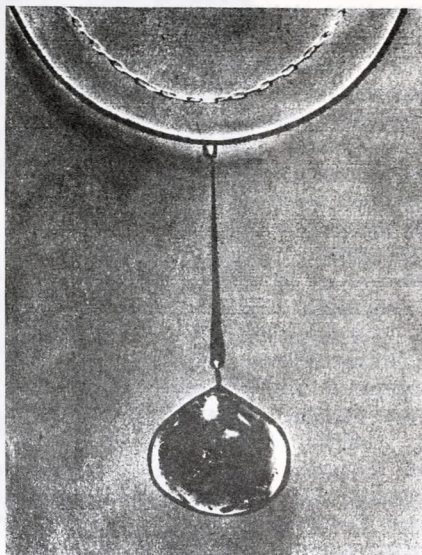
Kaip toli buvo nukeliavęs Baltijos gintaras, rodo Asirijoje, prie Tigro upės, rasta 20 cm. aukščio karaliaus Assurnasirpalo 9 a. pr. Kr. figūrėlė.

Prūsųose ir Sūduvoje, tarp Oderio

ir Nemuno durpynuose, rasti gintaro karoliukai, sukabinti trikampio formos kabutėmis, sagos formos karoliai su skylute viduryje ir magiški Saulės kulto objektai, plokštelės, ornamentuotos duobučių trikampiais, eilėmis ar kryžmai. Prūsiose rasta karūnuota figūrėlė su skeptru ir knyga rankoje, vaizduojanti arabų meilės deivę Astartą; spėjama ji buvo atgabenta į Prūsus 14 a. pabaigoje. Apylinkėje rasta madona su kūdikiu po vienalyčio gintaro baldakimu (1416), krucifiksas (1418), šv. Veronikos reljefas (1498), primityvi Kristaus galva, antkakliai ir įvairūs amuletai. Palyginus nedaug gintaro dirbinių randama senuose baltų kapuose. Gintaras jiems buvo žaliava, kurią mainė į kirvukus, durklus ir kitus vario ir geležies dirbinius. Gausiai randami stikliniai karoliai rodo, kad lietuvės mėgo vakarų Europos puošmenas.

Muzėjuose saugomi viduramžiais padaryti gintariniai drambliukai, šeimos laimės ir pastovumo amuletai; mitros, dolfina, šachmatų figūros, Neptūnas su jūrų arkliais, gėlės ir vaisiai. Išnykę Berlyno kataloge įrašyti Liubeko ir Karaliaučiaus dirbiniai: kiemas su gintariniais jaučiais, karvėmis, balandžiais ir gandrais; būrelis avių, medžiai, besisukanti laikrodžio figūrėlė, gintaro kasykla su žvejais, altorėlis, puodelis, veidrodžio rėmai, rankenėlės peilių, šakučių ir lazdų.

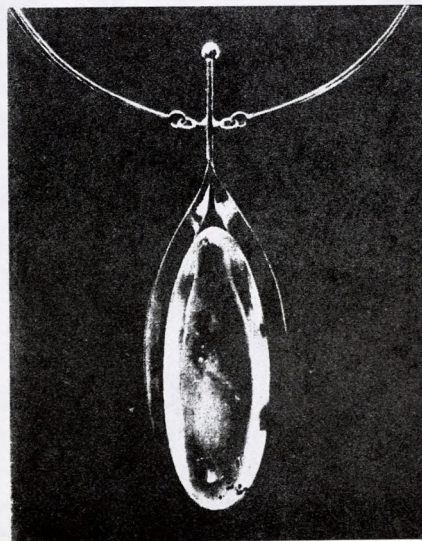
London, Viktorijos ir Alberto muzėjuje, yra ornamentuota lenta (1621) Pario teismas: Paris su auksiniu obuoliu, trys gražuolės ir vaikutis su šuniu. Ten pat švedų karaliaus dovana Prahos kunigaikščiui — gintaro taurė išrėžtomis didžiųjų nuodėmių simbolinėmis figūromis — išdidi moteris su povu ir lėbaujantis vyras (1660). Panaši taurė yra Louvre. Pierponto rinkiniui priklauso neįkainuojamos vertės kriaušės formos gintaro taurė, ornamentuota auksu, sidabru, dramblio kaulu ir emaliu; jos viršus išraižytas gėlėmis, centre, prie skaidraus gintaro draperijų, miega blankaus gintaro Amūras. Taurės aukso kotas vaizduoja gėrio ir blogio pažinimo medį; Adomo ir Ievos figūros balto emalio, plaukai aukso, Ievos siūlomas obuolys raudono emalio, apie medį apsi-vyniojęs žaltys su rubino akimis ir aukso lūpomis. Tokios pat vertės Skribos, žymiausio Karaliaučiaus skulptoriaus ir gintaro meistro, taurė su dangteliu, padaryta prūsų alaus gėrikų klubui. Taurė įmontuota ant gėriančio vyro nugaros, aplink kurį kiti lėbauja. Skribos taurė buvo nupirka

amerikiečio kolekatoriaus. Marijos Luizos gintarinis antkaklis 1921 m. buvo iš varžytinių nupirkta New Yorko Tiffany už 90.000 dol.

Prūsų kunigaikščiams priklausė skaidraus gintaro veidrodžiai ir mikroskopas; Brandenburgo kunigaikštis turėjęs inkrustuotą kėdę, kurią vėliau padovanojęs Maskvos carui. Drezdeno muzėjuje yra didelė, įvairaus atspalvio gintaro mozaikos lėkštė, dėžutė ir ąsotėlis. Visi skulptoriaus Skribos darbai, kaip ir Pario teismas, su įrašu "Georgius Scriba Borussus, Civis et Incola Regio Monti".

Kolektorių labai branginami Spinelio kolekcijoje klūpančio satyro figūrėlė 11 cm aukščio, 5 amžiaus, 7,5 cm aukščio Atenos figūrėlė ir ąsotėlis 18 cm aukščio ir liūtas 11 cm aukščio.

Turtingiausi gintaro dirbiniai yra Drezdeno ir Florencijos rinkiniuose. Drezdeno kolekcija nukentėjo karo metu, geriau išliko Florencijos. Mediči rūmų ornamentai, madonos ir šventųjų figūros, nusagstytos gintarų. Pitti rūmuose surinkti gražiausi gintaro ąsotėliai, amforos, flakonai, lempos, fontanai, dubenys, vazos, lėkštės, kryželiai, žvakidės ir koplytelės, figūrėlės ir galvutės. Ten pat medis su nukryžiuotoju ir kaukuolėmis papėdėje; bronzinės ir sidabrinės žvakidės su madonų, apaštalų ir šventųjų figūrėmis iš gintaro.

18 a. pradžioje Danijos karaliaus Fridricho surinkti eksponatai atiteko Prūsų kaizeriui Fridrichui Vilhelmui, įrengusiam gintaro kambarį Berlyne. Vilhelmo kambariu susižavėjęs rusų caras Petras įsakė tokį kambarį įrengti Peterburge vasaros rūmuose. Savo menką kolekciją caras praturtino dovanomis Brandenburgo kunigaikščių ir grobiais iš Pabaltės.

Turtinga carienės Elzbietos kolekcija 1755m. irgi pateko į vasaros rūmus. Bolševikų revoliucijos metu rusiški barbarai sunaikino daug eksponatų, kiti revoliucijai pasibaigus buvo perkelti į Kremlių.

Peterburgo gintaro kambario sąrašuose minima gintaro sienų mozaika, skulptūrėlės, žvakidės, lempos, šachmatų figūros ir didelės vertės sieninio veidrodžio remas. Šio rėmo viršuje buvusi gintaro karūna sunaikinta revoliucijos metu; apacioje išlikęs gintaro kardas, šonuose karo ir taikos deivės, Neptūnas, pagavęs delfiną ir sireną, turėjęs vaizduoti rusų carų galybę jūroje, o prie Neptūno kojų parkritusios vergės ir pamesti ginklai — jų pergalę pasaulyje.

Vertingus gintaro rinkinius turi Gothos, Darmstato, Berlyno, Stugardo, Vienos ir Hamburgo muzėjai. Sąrašuose yra per karą žuvę gintaro drambliukai, dėžutės, vazos, urnos, kryžiai, Lietuvos Lenkijos karaliaus Stanislovo ir Marijos Antonetės kryžiai; madonos, krucifiksas 48 cm aukščio, vėriniai, sagtyr ir karalienių papuošalai.

Kiniroje išsilikusios gintaro, dramblio kaulo ir dzedo groteskinės figūros. Seniausia yra Ming periodo gyvulių grupė ir išminčius prie kelio; Kien Dung periodo barzdota Budos skulptūra.

Dabartinėje Lietuvoje ir buvusiose Lietuvos karalystės žemėse archeologiniai kasinėjimai atidengė nemažus gintaro žaliavos lobius. Virš aštuoniasdešimties pilkalnių ir kapų radiniai svarbūs ne tiek meniškai, kiek archeologiniu ir istoriniu atžvilgiu. 267 Baltijos gintaro objektai rasti Naugarduko apylinkėje, spėjama palikti pirminių klajoklių, arba patekę mainais vietiniams gyventojams. Daug radinių I — 4 a., mažai 5 — 13 amžiuje, kai Lietuvoje buvo praktikuojamas mirusiųjų deginimas. Nežiūrint deginimo, Aukštakiemio ir Klaipėdos apylinkių kapinyuose ir

skylute galvoje pakabinimui ant grandinėlės. Iš naujesnių laikų yra peleninė ir klumpaite.

GINTARO MAGIJA

Ne tik prekybai, mokslui ir civilizacijai kelią į šiaurės Europą atidarė gintaras, apsupty prietarais ir magija, bet ir medicinai davė pagrindą. Pagoniško tikėjimo mistika, kaip ir deimantą, gintarą supo nuo Adomo laikų.

Lietuviai, kiniečiai, arabai, keltai ir romėnai tikėjo gintaro amuleto burtais, saugojančiais nuo piktyčių akių ir baisių demonų. Gintaro amuletas užtikrino ilgą gyvenimą, šeimos laimę, turą, vaisingumą ir sveikatą; skleidė šilumą, perdavė magišką energiją. Padovanoto gintaro atidavimas ar pardavimas atneša nelaimę. Gintaras saugoja nuo ligų, pašalina skausmą, pagydo beprotystę, karštligę, geltligę, skilvį ir goiterį; sustabdo isteriją ir pasiutimą. Gintaras antitodas ir stimulantas — vaistai nuo baisios epilepsijos.

„Iš Indijos kriauklės, nusagstytos emeraldais, safyrais, hiacintais ir rubiniais, gintaro šaukštu deimantais nusagstytu valgytiu epilepsijos eleksyrą iš karpų liežuvių, voverės ir kupranugario nagų, virtą Saules ištirpinto perlo padaže“, rašė 17 a. anglų dramaturgas Ben Jonson komedijoje „Alchemist“.

Gintaro amuletai buvo paplitę visoje Europoje ir Azijoje. Persų / Irano / šachai nešiojo gintaro amuletą, kuris turėjęs saugoti nuo žudikų ir nelaimių. Kur dabar tas amuletas, nepavyko sužinoti, sprendžiant iš paskutinio šacho likimo, turbūt jau žuvęs.

Nebūta blogybės nei ligos, nuo kurios nebūtų apsaugojusi magiška gintaro galia, nepagydytų gintaro smilakai ar milteliai.

Pirmas Herodotas pripažino gintarą kaip medikamentą. Tai pakartojė Plato savo veikalė „Materia Medica“. Plato rekomendavo ant kaklo nešioti gintaro vėrinį apsaugoti nuo karštligės, užspringimo ir epilepsijos; milteliai, sumaišyti su medumi ir rožių alyva, turėtų pagydyti skilvio žaizdas, ausų uždegimą ir regėjimo silpnumą.

Thomas Moore „Utopioje“ / 1550 / pataria skaudamą vietą ištrinti gintaro alyva. Thomas Nicols 17 a. užrašęs: „Gintaras gydo daugelį ligų — galvos svaigimą, astmą, katarą, dizenteriją, cholera, sutrikimus skilvio, širdies ir nervų. Jis anti-septikas ir antitodas. Rekomenduojama dozė — 60 grūdelių.“

„Kulpepper vaistininkas“ rekomenduoja 10 iki 60 grūdelių gintaro nuo galvos skausmo, kosulio, kraujplūdžio, šlapimo pūslės sutrikimų ir moteriškų ligų; gintaras sulaiko kraujaplūdį, šildo ir džiovina.

Nuo neatmenamų laikų Kinijoje gintaras nešiojamas nuo reumatinų ligų. Gintaro milteliai, sumaišyti su opiumu, yra sedatyvas, keli lašai alyvos — antitodas visiemis nuodams. Didžiausia magija priskiriama žuvies formos amuleto — tai ilgo, laimingo gyvenimo laidas.

Egipte ir kituose arabų karštuose gintaro smilakai naudojami ne vien dėl aromato, bet ir dėl gydymosi ir profilaktinės magijos.

Senovės lietuviuose, kaip ir kitose pagoniškosiose tautose, gintaras turėjęs didelę reikšmę religiniuose aukojimuose ir mirusių laidojime. Gintaro auka turėjusi numalšinti dievų rūstybę ir suteikti laimingą gyvenimą po mirties.

Moderniškoje medicinoje gintaras dėl terpeninių savybių naudojamas astmos ir kvėpavimo organų sutrikimų vaistams, jo alyva — kremų ir parfumerijos pramonėje. Daug kas nešioja gintaro karolius apsaugai nuo reumatizmo.

Galingi gintaro burtai —

Esu as kraujas girių valdovo,

Druidų merginų ašaros;

Esu aš saulės sustingusi šviesa

Alkuose, kur atvarai žaidžia.

Esu amuletas nuo širdgėlos ir skausmo,

Nuo sielvarto, vargo ir nuodėmės.

Ir niekas pakenkti negalės,

Kol aš skleidžiu savo burtus

Ant grožio reto ir skausaus. / W.S. Park /

DIDŽIAI GERBIAMA REDAKTORE:

„Moters“ kovo-balandžio mėn Nr. 2 išspausdinta p. J. Narūnės simpatinga informacija apie mano motinos Elenos Gimbutienės darbus reikalinga šių patikslinimų:

1. Pradėjusi agronomijos studijas Maskvoje, jina baigė Žemės ūkio akademiją Dotnuvoje.

2. II pasaulinio karo metu dirbo Vilniuje ne „sodininkystėje“, o dėstė Aukštesniojoje Sodininkystės ir daržininkystės mokykloje (Sėlių gatvėje).

3. Jos profesinis darbas buvo apvainikuotas dviem išspausdintais vadovėliais: „Augalų genetika“ (Kaune 1936 m.) ir Daržovių sėklininkystė“ (Vilniuje 1942 m.). Tai buvo pirmieji lietuviški tų sričių vadovėliai specialioms mokykloms.

Elenos Gimbutienės naujausioji kriauklinių paveikslų paroda įvyko Los Angeles Lietuvių Dieną šv. Kazimiero parapijos patalpose š.m. birželio 21 dieną. Buvo išstatyta 41 naujas paveikslas. Tai buvo vienuolikos dailės, skulptūros ir rankdarbių kūrėjų jungtinė paroda.

Arlington, Mass.

1981. VI. 30.

Jurgis Gimbutas

pilkalniuose rasta trys simtai karolių, smulkių karoliukų su kabučiais galvos dangos papuošimui, miniatiūrinė verpstė su koteliu, 4 plokštelės juostoms austi, peiliukas juostų siūlams suspausti ir nupjauti; šukų formos kabutis, du karoliukai prie žirgo galvos griaučių, kurie, atrodo, buvo įpinti karčiuose, ir krūvelė gintaro žaliavos gabaliukų.

Lietuvos kapuose daugiau radinių nuo to laiko, kai nustota lavonus deginti. Nedaug gintaro radinių iš 14 — 18 amžių, kai Lietuva pateko lenkų įtakon ir vėliau buvo rusų okupuota.

Semboje, Neringoje ir Žemaitijoje pilkalniuose rasti vyrų ir moterų papuošalai, amuletai, ginklų ir pakinktų inkrustacijos; tai gilių lietuviškų tradicijų palikimas. Šalia rastos tolimų kraštų monetos ir metaliniai dirbiniai rodo, kurėjo gintaro žaliava.

Juodkrantėje rasta penki simtai įvairių periodų gintaro gabalų, o Palangoje simtas penkiasdešimt. Juodkrantės radinyje yra žmoniukų formos amuletų, arklio galvutė, cilindriniai karoliukai ir žalvario amžiaus sagos. Prūsų Elbinge ne tik kapuose, bet ir sodybose rasti gintaro dirbiniai; jie sutelkti Malborko pilyje. Kretingos apskrityje, Rudaičių kapinyne, rasti nupjauto kūgio 27 karoliukai; Lazdininkų kapuose tokios pat formos gintaro ir stiklo karoliukų apvara. Neringoje, netoli Pervalkos ir Palangoje Ronžos upės vagoje atkasti dideli gintaro žaliavos lobiai; ten buvę gintaro telkimo ir apdirbimo centrai.

Lietuvoje vertingiausia gintaro kolekcija grafo Tiškevičiaus yra Palangos muzėjuje. Tai skirtingų laikotarpių radiniai iš Palangos ir Šventosios apylinkių: įvairių formų kabučiai, skridinėlai, karoliukai, sagos, verpstukai; neolitinio periodo dirbiniai ornamentuoti taškais, įbrėžimais, duobutėmis; žmogaus formos amuletai su

VANDOS FRANKIENĖS-VAITKEVIČIENĖS "PASAKŲ PASAULIS"

PR. NAUJOKAITIS

Išėivijos lietuvių šeštadieninės mokyklos anksčiau dažnai vaidino Vandos Frankienės sukurtus vaidinimėlius. Mokyklinę sceną buvo užkariavę ne tik trumpi kalėdiniai vaidinimėliai, bet ir sudėtingesni veikaliukai kaip "Karalaitė teisutė", "Užburtos gelės". Dar plačiau autore pasireiškė pasakų kūryboje. Lengvai tekančiu stiliumi parašytos knygelės — mažiesiems "Šokolodinis kiškėlis", dvi ilgesnės pasakos knygoje "Karalaitės Gintarės ilgesys" ir gana stamboka pasakų knyga "Užburtos kanklės" ... O štai 1980 metais JAV LB Švietimo taryba išleido Vandos Frankienės-Vaitkevičienės naują pasakų knygą "Pasakų pasaulis".

Knygoje randame pačios autorės sukurtas 5 literatūrinės pasakas.

Pirmoje pasakoje vaizduojamas nusikaltęs smalsus nykštukas. Jis įsibrovė į išminčiaus dirbtuvę, norėdamas sužinoti darbų paslaptį. Už tai jis uždaromas į laikrodį ir turi pranešinėti valandas. Mergaitė Vidutė taip pat nusikalto, be tėvelių žinios mėgindama nuo sienos nusikabinti laikrodį. Ji krisdama susitrenkė ir kai kurį laiką gulėjo be sąmonės. Jos kelionė su nykštuku į pasakų pasaulį yra savotiškas sapnas. Išvaduotas iš laikrodžio, nykštukas, gegutės padedamas, grįžta į savo namus, atsiprašo įžeistą išminčių ir, susitaikęs su savo artimaisiais, laimingai gyvena. Ir Vidutė atbunda rūpestingoje tėvelių globoje. Didaktika: saugaliavimas nelieka nenubaustas. Tačiau pamokymas puikiai įjungtas į pačią fabulą.

Antroji pasaka pasakoja, kaip vienas spinduliukas — saulės vaikas pabėgo nuo

saulės motutės ir panorio tapti žemės vaiku. Pabėgėlis žemėje patyrė labai daug vargo, išgyveno piemenėlio liūdną dalią, net raganos sode buvo įkalintas medžio drevelyje. Bet ir saulė motutė buvo nelaiminga. Jos gausios ašaros išdegino žemėje žolę, medžius, sunaikino derlių, ir žemėje pasidarė liūdna ir gūdu. Tačiau suradusi savo vaikėlį, saulutė vėl pasidarė gera žemei, net raganos sodą atgaivino. Bėgimas iš namų — didelė nelaimė ne tik pabėgusiam, bet ir jo artimiesiems. Toks plaukia pamokymas.

Trečioji pasaka vaizduoja išdykelės, neklaužados voverių karaliaus dukters nuotykius ir nelaimės. Pakliuvusi į raganos siaubūnės sodus, voveraitė būtų žuvusi, jei ne gerosios burtininkės ir mėlynojo paukštelio pagalba. Bet ir išvaduota voveraitė negrįžo į karaliaus namus, o apsigyveno miške. Ir iš jo paplito žala daržams ir sodams darančios voverės.

Ir žaislų meškiukas pabėga iš namų ir patiria visokių pavojingų nuotykių. Apie tai pasakoja ketvirtoji pasaka "Cimukas". Nuotykiškai dangoraižyje, lietuviškai kalbančių vaikų ieškojimas, gerosios raganos patarimai ir globa. Didaktika — be tėvelių žinios nereikia išeiti iš namų, negalima niekinti savo kalbos. Penktoji pasaka yra proginis velykinis pasakojimas apie Velykų zuikučio rūpesčius ir nuotykius.

V. Frankienės-Vaitkevičienės pasakos yra originalios, ne mūsų liaudies pasakų perkūrimas ar stilizavimas. Ji gerai pažįsta pasakos poetiką, sumaniai panaudoja dinaminį elementą, nuotykius suriša pakankama

Dail. A. Korsakaitė-Sutkuvienė

intriga. Pasakoja lengvai, gražia lietuvių kalba, nors ir nepataikauja lietuviškąjį žodyną praradusiam jaunajam skaitytojui. Jos kalba gana turtinga, bet nesunkiai suprantama. Knygelė iliustruota turiniui gerai pritaikytomis dail. Ados Korsakaitės-Sutkuvienės piešiniais. Viršelis ir aplankas spalvoti.

Ši knygelė turėtų rasti kelią į kiekvienus lietuvių namus, kur tik yra augančio jaunimo. Ją skaitydamas pats vienas ar su mamytės pagalba, jaunuolis praturtins savo lietuvių kalbos mokestį, o turinyje ras ir gražių idėjų.

Vanda Frankienė-Vaitkevičienė, PASAKŲ PASAULIS. Išleido JAV Lb Švietimo taryba, 1980 m. Čikagoje. Spausdino Draugo spaustuvė. 80 psl. Kaina nepažymėta.

Nuoširdžiai užjaučiame
dr. Aldoną Janačienę ir Birutę Venskuvienę,
dėl tėvo mirties —

K.L.K.M. D-jos Centro Valdyba ir
"Moters" redakcija

Nuoširdžiai užjaučiame
mielą **"Moters" bendradarbę**
M.M. Slavėnienę ir dukrelę Rasą,
netekus brangaus vyro ir tėvo —

"Moters" redakcija ir administracija

• MOTERYS PASAULYJE

Iš k. **Diana Palčiauskienė, Irena Morkūnienė ir Irena Kinderienė** demonstruoja dalį prekių Seattle Skyr. L.D. draugijos suruoštame "garage sale"

LIETUVIŲ DUKTERŲ DRAUGIJA VEIKIA SEATTLE

Lietuvių Dukterų Draugijos Seattle skyrius aktyviai reiškiasi labdarybės darbuose. Su gausiausiu pasisekimu veiklos ir energingos narės neseniai pravedė populiarią "garage sale" (naudotų prekių išpardavimą), uždirbdamos su virš \$550 padėti draugijos veiklai. Išpardavimas įvyko paskutinį savaitgalį gegužės mėnesio Rimo ir Dianos Palčiauskų rezidencijoje. Prie ruošos prisidėjo daugiau kaip 13 lietuviškų šeimų, pasidalindamos darbais:

skelbimų paruošimas ir platinimas, fantų suvežimas, gardžių kepsnių pagaminimas ir pagaliau budėjimas prie kasos. Projektą koordinavo Zita Petkienė, skyriaus naujai išrinkta sekretorė. Nutarta dalį pelno persiųsti Chicago skyriaus valdybai ir padėti jų gailėstingam darbui. Smagu sėkmingai atsiekti bendrą tikslą, bet dar maloniau to darbo metu gilinti pažintis ir stiprinti draugystės bei lietuviškus ryšius!

Vysk. V. Brizgys lanko Lietuvų Sodybą Sidney, Australijoje

Iš Australijos padangės

Labdarinngoji Sydney Lietuvų Moterų Socialinės Globos Draugija ne tik rūpinasi tautiečiais ligoniais, bet pasiryžo pastatyti ir pensininkams namus — Lietuvų Sodybą. Jau yra pastatyta dvylika butų ir seklyčia.

Yra renkamos aukos, kad galima būtų sodybą užbaigti. Tam reikalui talkina patys "sodybiečiai". Visi Australijos lietuviai tam pritaria ir džiaugiasi, kad lietuviai pensininkai turi savo kampelį ir galimybę saulėleidžio dienas praleisti lietuviškoje aplinkoje.

Guoda Virginija Jelionytė, čikagiečių Sofijos ir Adolfo Jelionių duktė, birželio 11d. Montrealyje, Kanadoje, McGill universitete gavo magistro laipsnį (M. Ed.) iš pedagogikos, "college counseling" srities. Reikalaujamą vienerių metų praktiką ji atliko praeitais mokslo metais, dirbdama kaip patarėja studentų reikalams Champlain Junior kolegijoje, Montrealyje.

Laipsniui gauti ji parašė temą: "Antrosios lietuvių išeivių kartos etninė tapatybė, lyginant Montrealeo lietuvių su Chicagos lietuviais". Šis jos darbas buvo įvertintas aukščiausiu pažymiu.

Bakaluro laipsnį iš filosofijos su "magna cum laude" atžymėjimu gavo Wisconsin universitete, Green Bay, Wis. 1978 m. Ten studijų metais ji taip pat yra pristačiusi lietuvių liaudies dainas, Lietuvos vaizdų skaidres ir yra kalbėjusi apie dabartinę Lietuvos padėtį.

Baigusi studijas, vienerius metus dirbo Wisconsin universiteto administracijoje.

Gyvendama Chicagoje Guoda Jelionytė baigė Marijos aukštesniąją mokyklą, Kr. Donelaičio žem. ir aukšt. lituanistinės mokyklas; dvejus metus mokėsi Ped. Lituanistikos Institute. Nuo mažens priklausė Kernavės skaučių tuntui ir yra baigusi Gintaro vadovių mokyklą. Šoko "Žilvičio" taut. šokių grupėje, o "Jūratės ir Kastyčio" operoje, Ald. Valeišaitės paruoštoje išraiškos šokio grupėje, atliko undinės rolę. Devynerius metus mokėsi fortepiono muzikos prof. Vl. Jakubėno studijoje.

Nuo š.m. rugpjūčio mėn. ji pradeda savo srities darbą Hofstra un-te, Hempstead, netoli New Yorko.

S.G.

**"MOTERS" prenumerata
metams \$10.00**

• LIETUVOJE

A.A. Pranciška Kaupelytė-Kaveckienė mirė š.m. pradžioje Vilniuje. Ji buvo gimusi apie 1908 m. Rokiškio aps. Baigusi Kauno Konservatorijos dainavimo ir pedagogikos skyrių, studijas tęsė Paryžiuje. 1934 metais debiutavo L. Valst. Operoje, kur vėliau dalyvavo įvairiose operose: "Toskoje", "Pikų Damoje", "Fauste". Dėstė muziką Šv. Kazimiero, M. Pečkauskaitės ir kitose gimnazijose. Nuo 1941 metų vedė dainavimo klasę Vilniaus Konservatorijoje. Bendradarbiavo spaudoje, kūrė daineles vaikams. Su koncertais aplankė daugelį Lietuvos vietovių.

Velionė buvo gera dainininkė ir pedagogė, malonaus ir linksmo būdo, visų mėgiama ir mylima. Jos pasigenda ne tik artimieji, bet ir buvę bendradarbiai bei mokiniai. Išėkis ramybėje. N. N.

Iš mūsų pasitraukė daug žinomų moterų. Š.m. balandžio mėn., 95-rius metus sulaukusi, mirė muz. **Aleksandra Dirvianskaitė**. Ji ilgus metus dėstė muziką Vilniaus Konservatorijoje, ruošė ir skatino jaunimą siekti muzikos profesijos.

1980 metų rudenį Lietuvoje, Kaune, mirė **Marija Merkienė** (buv. ministro pirm. žmona) ir skautininkė **Sofija Šarauskienė**, nusipelnusi skautijos idealų skleidėja ir jaunimo auklėtoja.

Aktorė Ona Juodytė-Chadaravičienė atšventė 70-ties metų jubiliejų. Aktorė plačiai žinoma charakteringų vaidmenų kūrėja, daugelio atmintyje neužmirštama H. Heierman "Viltyje" ir kituose veikaluose. Ji ilgus metus žavėjo žiūrovą Lietuvos dramos scenoje.

Dail. Valerija Žukauskaitė-Kovaliauskienė, 1939 m. baigusi Kauno Meno mokyklą, ilgus metus dėstė piešimą Panevėžio gimnazijoje. Dabar, išėjusi į pensiją, dažnai dalyvauja parodose. Jos tapyba pasižymi subtilumu, dekoratyviniais ir lietuviškos ornamentikos elementais.

LIETUVOS BALETO JUBILIEJUS

1925 m. gruodžio mėn. 4 d. Kauno Valstybiniame Teatre įvyko L. Delibes baleto "Coppelia" premjera. Šis baletas buvo labai populiarus ir dažnai atliekamas. Dabartiniu laiku "Coppelia" susilaukė naujo pastatymo Vilniaus Valst. Teatre. Pagrindinę rolę atliko L. Aleškovičiūtė.

Baleto solistė Leokadija Aleškovičiūtė Vilniaus teatre pradėjo scenos karjerą 1959 m. Baleto meną studijavo Leningrade pas garsiąją choreografę A. Vaganovą. Per dvidešimt metų ji parengė ir šoko beveik visas pagrindinių baletų roles. Pasižyminti menišku preciziškumu ir išraiškos stiprumu, pirmaujanti balerina buvo apdovanota nusipelnusios artistės vardu.

Bal. sol. L. Aleškovičiūtė

POPIERIAUS KARPINIAI

Tai sena liaudies meno šaka, kuri buvo plačiai išsivysčiusi rytiniuose ir vakarniuose pasaulio kraštuose. Popieriaus karpiniai Lietuvoj jau žinomi nuo 16 a., jie buvo vartojami prie dokumentų antspaudų. Vėliau popieriaus karpiniai rado platų atgarsį liaudyje: langų užuolaidėlės, lentynų pakraščių pagražinimai, lempų gaubtuvėliai, o taip pat įvairūs dekoratyviniai pagražinimai švenčių ir iškilmų proga. Vėlesniais laikais karpinių menas pradėjo nykti ir tik retai kur kaimuose buvo sutinkamas. Paskutiniu laiku šią beveik išnykusią meno šaką atgaivino dvi menininkės — **Julija Daniliauskienė** ir **Nijolė Jurėnienė**, kurios sėkmingai tęsia liaudies meno tradicijas.

• Šeimininkų kampelis

Veda L. MURAUSKIENĖ

Havanos tortas

10 baltymų,
150 g. riešutų (lazdynų),
220 g. cukraus,
30 g. vanilinio cukraus,
40 g. krakmolo.

Riešutus sumalti ir sumaišyti su cukrumi, vaniliniu c. ir krakmolu. Baltymus išplakti ir lengvai išsukti su riešutų mišiniu. Kepimo skardą patepti sviestu ir pabarstyti miltais. Iš paruoštų baltymų reikia iškepti tris plokštinius. Baltymų masę į skardą geriausia išspausti tortų dekoravimo maišeliu, bet galima išdėti ir šaukštu. Kepti vidutinėje temperatūroje, kad plokštiniai gerai apdžiūtų. Iškeptus plokštinius tuojau nuimti nuo skardos ir atvėsinti ant grotelių. Pertepti moka kremu ir pabarstyti paskrudintais riešutais.

Moka kremas: 200 g. sviesto (saldaus), 250 g. cukraus pudros, 6 - 8 kiaušinių tryniai, apie 2 - 3 štl. kavos esencijos. Sviestą ištrinti iki baltumo, sudėti persijotą cukraus pudrą ir gerai išmaišyti. Kiaušinio trynius dėti tik po vieną, gerai išmaišyti ir tešlą trinti apie 3 min. po kiekvieno trynio. Kavos esenciją lašinti lašais gerai maišant; pagal skonį, apie 2 - 3 štl. **Kavos esencija:** 120 g. cukraus, 6 štl. "instant" kavos miltelių (stiprios), 1 puodelis verdančio vandens. Sausą cukrų sudėti į indą ir ant ugnies maišant šildyti, kol ištirps ir gražiai pageltonuos. Tada sudėti kavos miltelius ir maišant kiek palaikyti ant ugnies. Žiūrėti, kad nepridegtų. Į šį mišinį supilti verdantį

vandenį, gerai išmaišyti, kad viskas ištirptų. Nuimti nuo ugnies ir atvėsinti. Lašais lašinti į kremą ir gerai išmaišyti. Ši esencija šaldytuve išsilaiko ilgą laiką, laikyti uždengtą. Norint pagaminti mažiau, reikia imti mažesnę proporciją.

Daržovių sunkos

1 p. kopūstų sulčių,
1 p. morkų sulčių,
1 p. obuolių sulčių,
cukraus pagal skonį.

Sultis pagaminti mašinėle, viską sumaišyti, įdėti pagal skonį cukraus ir servuoti. Tinka prie užkandžių.

Morkos su varške

2 morkos
1 mažas svogūnas,
200 g. varškės,
1/2 p. pieno,
druskos, petražolių.

Morkas sutarkuoti, svogūną sukapti; varškę ištrinti su pienu; sudėti kapotas petražoles ir druską; viską gerai ištrinti; tinka su paskrudinta duona.

Veršiena troškinta ryžiuose

1 sv. veršienos,
200 g. ryžių,
50 g. riebalų,
1 svogūnas,
2 litrai vandens arba buljono.
druskos, pipirų.

Veršieną supjaustyti mažais šmottais, pabarstyti druska, pipirais, sukapti svo-

gūną ir viską trumpai pakepinti ant karštos ugnies riebaluose. Užpilti buljoną ar vandenį, išmaišyti, uždengti ir lengvai pavirinti kol mėsa gerokai suminkštės. Tada sudėti nuplautus ryžius ir vėl uždengus troškinti kol ryžiai ir mėsa bus gatava. Duodant į stalą pabarstyti tarkuotu "Parmesano" sūriu. Tinka su žaliomis salotomis.

Triušiena baltame padaže

1-1/2 sv. triušienos,
1 svogūnas,

druskos, pipirų, lauro lapelių, petražolių, ir visų kitų priedų, tinkamų sriubai, gvazdikėlių prieskoniu,

1/4 citrinos,
40 g. sviesto,
3 štl. miltų,
1 kiaušinio trynis,
2 štl. rūgščios grietinės,
muskato riešuto miltelių.

Triušieną supjaustyti didesniais šmottais, nuplauti, sudėti į indą, užpilti sūdytu vandeniu, kad gerai apsemtų ir pavirinti iki pradės putoti. Tada sudėti visus sriubos prieskonius ir lengvai virti, kol mėsa bus minkšta. Mažesniame inde ištirpinti sviestą, maišant sudėti miltus ir užpilti buljonu. Sudėti citrinos sunką, tarkuoto muskato miltelius ir ant labai lengvos ugnies pavirinti apie 30 min. Nuėmus nuo ugnies įplakti kiaušinio trynį ir rūgščią grietinę. Mėsą sudėti į servavimo indą ir užpilti padažu. Tinka su ryžiais, įvairiais makaronais ir daržovėmis. Triušiena yra rečiau vartojama, bet jos maistingumas yra toks pat kaip vištienos.

G. Didžiūnaitė

Dekortyvinės taurės

Obuolių košė

1 sv. virimo obuolių,
50 g. cukraus,
1/2 puodelio vyno,
truputį cinamono miltelių.

Nuvalytus ir nuluptus obuolius patraškinti vyne ant lengvos ugnies. Sudėti cukrų, cinamoną ir viską gerai sutrinti. Prieš duodant į stalą obuolių košę išplakti. Tinka prie kiaulienos ir paukštienos patiekalų.

Pamidorai kimšti duona

5 pamidorai,
200 g. ruginės duonos
3 štl. sviesto,
3 skiltelės česnako,
druskos, petražolių.

Pamidorų vidų išimti šaukšteliu, įtrinti druska ir palaikyti apverstus, kad ištektų susidariusi sūka. Apdžiūvusią ruginę duoną stambiai sutarkuoti. Česnaką labai smulkiai sukapti, pakepinti svieste. Sudėti duonos trupinius išmaišyti su česnaku ir dar pakepinti. Paruoštą duoną prikimšti pamidorus, uždėti po gabalėlį sviesto ir kepti krosnyje. Tinka prie mėsų ir kaip užkandis. Duodant į stalą papuošti kapotomis petražolėmis.

Grybų pyragas

500 g. miltų,
40 g. mielių,
1 p. šilto pieno,
50 g. sviesto,
1 kiaušinis,
250 g. grybų,
150 g. rūkytų lašinukų arba šoninės,
druskos, prieskonių.

Iš miltų, mielių, pieno, sviesto, kiaušinio ir druskos paruošti lengvą teslą. Nuvalytus grybus ir lašinukus supjaustyti. Teslą pastatyti šiltoje vietoje, kad pakiltų dvigubai. Įmaišyti į teslą paruoštus grybus ir lašinukus. Kepimo formą patepti riebalais, sudėti paruoštą teslą, pastatyti į lengvai pašildytą krosnį ir palaikyti, kad vėl pakiltų. Pakilusią teslą patepti kiaušinio tryniu ir kepti apie 45 min. vidutinėje temperatūroje.

Bulvės su kmynais

8 vidutinės bulvės,
1/2 p. bulvių nuovi, 1/2 p. rūgščios grietinės,
1 štl. sviesto,
1 štl. kmynų,
kopotų petražolių,
druskos

Bulves išvirti, nusunkti ir palikti 1/2 p. bulvių nuovi. Bulvių nuovį sumaišyti su rūgščia grietine, kmynais, druska (pagal skonį) sviestu. Užpilti ant bulvių, uždengti ir palaikyti ant lengvos ugnies apie 10 min. lengvai išmaišyti, pabarstyti kapotom petražolėmis ir servuoti.

Madrido salotai

1 galva žalių salotų,
4 vidutiniai pamidorai,
2 kietai virti kiaušiniai,
alyvuogių aliejaus,
vyno acto,
juodų alyvuogių (be grūdų),
marinuotų žuvelių,
druskos.

Pamidorus nulupti, išimti sėklas ir smulkiai sukapti. Salotų lapus nuplauti ir smulkiai supjaustyti. Alyvuoges ir išvalytas žuvelės sukapti. Visą išmaišyti. Paruošti padažą iš aliejaus, acto ir druskos. Užpilti ant salotų ir lengvai sukratyti. Papuošti kiaušinio riekelėmis.

Baklažano omletas

1/2 baklažano (eggplant),
2 kiaušiniai,
aliejaus, druskos.

Baklažaną nulupti, supjaustyti, pabarstyti druska, uždengti ir palaikyti 30 min. Nupilti susirinkusią sūką ir pakepinti aliejuje. Kai paruduos, keptuvę palaikyti nuėmus nuo ugnies, kad viskas atšaltų. Du kiaušinius išplakti su druska. Į kiaušinius sudėti atvėsusį baklažaną ir išmaišyti. Keptuvėje pašildyti aliejų, supilti mišinį ir keptuvę judinti, kad nepriliptų. Omlėtą pakepinti iš abiejų pusių. Tinka su paskrudinta duona ir žaliomis salotomis.

Kanadiškas kiaulienos kepsnys

4 sv. kiaulienos,
1 česnako skiltelė (sutrinto),
druskos ir pipirų,
2 vidutiniai svogūnai,
1/4 p. vandens,
norimų daržovių.

Mėsos paviršiuje padaryti mažus įpjovimus ir įkišti po truputį trinto česnako. Mėsą apkepinti iš visų pusių didelėje keptuvėje arba kepimo inde. Pabarstyti druska ir pipirais, įdėti supjaustytus svogūnus, įpilti vandenį, uždengti ir apie 3-1/2 val. kepti krosnyje prie lengvos temperatūros. Pagal reikalą pripildyti vandens, kad nepriliptų. Vieną valandą prieš baigiant kepti, įdėti nuluptas bulves, morkas ar kitas norimas daržoves. Šį patiekalą galima pagaminti ir ant plytos, tik mėsa reikia keletą kartų apversti.

Atsarginis vištienos buljonas

1 sv. vištienos sparniukų ir nugarkaulio kaulų,
2 svogūnai ir truputį žalių laiškų,
3 skiltelės šviežių "ginger root",
2 štl. druskos,
8 p. šalto vandens

Mėsą ir visus priedus sudėti į puodą, užpilti vandeniu. Visą greitai užvirinti,

sumažinti ugnį ir neuždengus virti ant lengvos temperatūros apie 1 val. Patikrinti ar netrūksta prieskonių. Nusunkti, atšaldyti, supilti į mažesnius indelius, uždengti ir sudėti į šaldytuvą, užšaldyti. Tokia buljono atsarga yra labai naudinga, kada skubiai reikalinga sriuba ar padažas.

Ispaniška kava (viena porcija)

1 oz. konjako "Courvoisier"
3 oz. karštos, stiprios kavos (juodos),
1/2 oz. likerio "Cointreau"
1/2 oz. likerio "Tia Maria",
1 štl. plaktos grietinės.

Į stiklą įpilti juodą kavą, konjaką ir likerį "Cointreau". Ant viršaus šaukšteliu uždėti plaktą grietinėlę ir užpilti likerį "Tia Maria". Tuoju servuoti.

Plokštainis su migdolais

1 sv. miltų,
1 sv. cukraus,
250 g. sviesto,
6 kiaušiniai,
1 pakelis kepimo miltelių,
125 g. nuvalytų migdolų,
tarkuota citrinos žievelė,
cinamono miltelių,
truputis druskos.

Sviestą, kiaušinius ir cukrų ištrinti iki purumo; suberti druską, sudėti miltus persijotus kartu su kepimo milteliais ir citrinos žievelę. Išmaišyti ir išminkyti teslą. Riebalais patepti kepimo skardą, pabarstyti miltais ir įkloti iškočiotą teslą. Ant viršaus pabarstyti kapotais migdolais ir cinamono (su cukrumi) milteliais. Kepti apie 35 min. Plokštainį supjaustyti karšta.

Aguonų tortas

1 pd. aguonų,
5 štl. maltų džiovėselių (namie gamintų),
1 pd. cukraus,
8 kiaušiniai,
2 p. pieno
1 pk. vanilinio cukraus.

Aguonas išvirti piene, nusunkti, nusausinti sutrinti. Trynius ištrinti su cukrumi ir vaniliniu cukrumi. Sumaišyti su aguonų mase. Sudėti džiovėselius. Išplakti baltymus. Visą atsargiai išsukti. Torto formą patepti riebalais, sudėti masę ir kepti vidutinėje temperatūroje.

Torto pertepimas: 100 g. aguonų, 100 g. cukraus, 50 g. razinų, 2 p. pieno. Aguonas nuplikyti karštu vandeniu, nusunkti ir virti piene su razinomis ir cukrumi, kol masė suminkštės ir sutirštės. Kai atšals, pertepti tortą ir papuošti vaisiais.

*Keičiant adresą
prašom pridėti ir buvusį*

• Madų ir grožio pasaulis

Veda I. KAIRIENĖ

NAMIE GAMINAMA

KOSMETIKA

Prie dabartinių nuolatos kylančių kainų kasdieniniams reikmenims, dažnai nebelieka pinigų brangiai kosmetikai.

Kai kuriuos kosmetikos produktus moterys lengvai galėtų pasigaminti savo virtuvėje.

ŠTAI KELETAS RECEPTŲ:

CITRININIS VEIDO GAIVINTOJAS

- 1 vyno stiklas citrinos sunkos,
 - 1/2 litro lietaus vandens,
 - 5 lašai rožių vandens,
- (Rosewater, gaunamas vaistinėje).

Sumaišykite viską drauge ir vatos gabalėliu tepkite šiuo skiediniu veidą. Tas skiedinys naudojamas ir pabaltinti alkūnių ir pirštų odą.

AGURKŲ MASKĖ

- 1 agurkas
- 1/4 šaukšto citrinos sunkos,
- 1 šaukštelis Witch Hazel (Nebrangus produktas gaunamas vaistinėje),
- 1 šaukštelis alkoholio,
- 1 išplaktas kiaušinio baltymas.

Nulupkite agurką ir išsunkite jo sūną, įpilkite citrinos sunką, Witch Hazel ir alkoholį. Gerai išmaišykite, tada įmaišykite plaktą kiaušinio baltymą. Uždėkite tą mišinį

ant veido ir palaikykite 15 minučių. Po to nuplaukite veidą drungnu vandeniu.

MEDAUS MASKĖ

- 1 šaukštas medaus,
- 1 kiaušinio trynys,
- 1 šaukštelis alyvuogių aliejaus.

Ištrinkite trynį su aliejumi ir tada įmaišykite medų. Patepkite veidą ir palaikykite penkiolika minučių.

PETRELIŲ MASKĖ

- 2 saujos petrelių (petražolių)
- 1 stiklas distiliuoto vandens,
- 1 šaukštas medaus,
- 1 kiaušinio trynys,

Pavirkite petreles distiliuotam vandeniui 15 minučių. Nukoškite, kai petrelių arbata atvės, įmaišykite medų ir išplaktą trynį. Uždėkite ant veido ir palaikykite 15 minučių. Nuplaukite drungnu vandeniu.

RIEBAUS AVOKADO KREMAS

- 2 kiaušiniai,
- 1 šaukštelis glicerino,
- 1/2 šaukštelio citrinos sunkos,
- 2 šaukštai avokado aliejaus,
- 1/2 šaukštelio obuolinio acto,
- 2 plakti tryniai,
- 2 šaukštai distiliuoto vandens.

Sumaišykite kiaušinius, gliceriną ir citrinos sunką. Palengva įplakite avokado aliejų, kai mišinys sutirštės, įmaišykite actą. Įpilkite suplaktus kiaušinio trynius ir vandenį. Pirkite palengva, nuolatos maišydamos. Šis kremas turi būti laikomas šaldytuve.

MEDAUS IR MIGDOLŲ KREMAS

- 120 gramų (4 oz.) medaus,
- 240 gramų (8 oz.) landlino,
- 1/2 stiklo saldžių migdolų aliejaus.

Dvigubame puode (Double Broiler)

pašildykite medų, įmaišykite lanoliną ir kai jis sutirps, įpilkite migdolų aliejų. Gerai išmaišykite. Nuimkite nuo ugnies ir gerai išplakite. Kreimą laikykite šaldytuve.

MAJONEZO MASKĖ

- 1 kiaušinis,
- 1/2 šaukštelio jūros druskos,
- 2 šaukštai citrinos sunkos,
- 1 puodukas alyvuogių aliejaus,

Sumaišykite pusę puoduko aliejaus su kitais produktais. Plakite iki sutirštės. Palengva supilkite likusį aliejų. Laikykite šį mišinį šaldytuve. Kai patepsite veidą, palaikykite tą maskę 15 - 30 minučių, paskui drungnu vandeniu nuplaukite.

VYRESNEI MOTERIAI

Madų kūrėjai ir madų salonai tikrai neturi kantrybės vyresnėms ir pilnesnėms moterims. Visi jų stiliai kuriami jaunoms ir lieknoms. Jau būtų laikas jiems kreiptis daugiau dėmesio į vyresnio amžiaus pirkėjas. Moterys virš 50 metų taip pat nori atrodyti tvarkingai ir rengtis elegantiškai.

Panagrinėkime kaip vyresnioji moteris turėtų rengtis. Pradedant nuo viršaus — pirmiausiai reikia pasirūpinti šukuosena. Pagal Toronto dienraščio madų korespondentę Marina Sturdza, jokiai penkiasdešimt metų moteriai netinka palaidi ilgi plaukai. Tokie nesutvarkyti plaukai tik ją sendintų. Reikia vengti ir smulkiai sugarbanuotų ir pemelyg išpustų šukuosenų. Kuo paprastesnė šukuosena, tuo ji tinkamesnė. Trumpi, švelniai banguoti plaukai labai gražiai aprėmuoja veidą ir sušvelnina bruožus.

Vyresnės moterys turėtų bent sykį į mėnesį skalauti plaukus tam tikrais maitinančiais plaukus preparatais (Conditioners). Po išplovimo taip pat patariama skalauti kreminės padermės preparatais, kad plaukai neperdžiūtų.

Naudoti tinkamą veido grimą taip pat svarbu. Kas tiko 40 metų amžiaus veidui tai nebetinka 50 metų. Kuo mažiau grimo tuo geriau, nes sunkus grimo apkrovimas tik išryškina raukšles ir sausą odą. Vyresniam veidui reikia daugiau drėkinančio kremo ir lengvesnių šviesesnių spalvų. Jei naudojate ružą, jis neturi būti rudo atspalvio. Naudokite rausvą ir koralinį atspalvį. Nenaudokite ir perlinių (Frosted) produktų, jie tik išryškina netobulumus. Nenaudokite per daug pudros. Byranti nuo veido pudra pabrėžia senatvę.

Truputis bazinės lengvos spalvos, truputis ružo, lengvas sluogsnis pudros, maskara ir lengvos rausvos spalvos pieštukas — tai viskas, kas vyresniam veidui reikalinga.

Vyresnės moterys dažnai pradeda nekreipti dėmesio į bendrą laikyseną,

sudrimba ir sulinksta. Todėl labai svarbu susidaryti sau pratimų rutiną. Gimnastika žymiai pagerina ir brendrą savijautą. Taip pat reikia palaikyti tinkamą svorį. Nutukimas kenkia ir sveikatai ir savijautai.

Tvarkingumas ir švara svarbu jaunystėje, bet dar svarbiau vyresniame amžiuje. Prižiūrėkite kojas ir rankas, tvarkykite nagus. Vyresniame amžiuje oda greičiau išdžiūva, tad tepkite kasdien kojas ir rankas kremu. Nagus kirpkite vidutinio ilgumo arba trumpai. Lakuokite lengva rausva arba neutralia perregima spalva. Ilgi raudonai dažyti nagai vyresnėm rankom netinka.

Vyresnė moteris turi jaustis patogiai. Galbūt mums buvo nesunku įsprausti save į siaurą suknelę ar aukštom kulnim batelius, kai buvom jaunesnės, bet kam mums kentėti dabar. Atsiminkit, kad kiekvienas kenčiamas nepatogumas atspindi jūsų veidą. Dėvėkit vidutinio aukštumo arba žemom kulnim batukus. Tokie batukai patogūs, sveiki jūsų nugarai ir vaikščiokit ant jų lengviau.

Neužmirškite ir apatinių. Labai reta moteris išlaiko savo 25 metų figurą. Visada dėvėkit lengvą korsetą ir biusthalterį, arba vieno gabalo korsetą. Visi jūsų rūbai daug geriau atrodys ant tinkamo pagrindo. Nėra liūdnesnio vaizdo kaip vyresnė moteris, aptemptoj suknelėje, išsikišusiu pilveliu ir su trim ar keturiom rimbėm virš liemens.

Rūbų spalvų pasirinkimas vyresniame amžiuje ypatingai svarbus. Labai gaila, kad daugelis gamintojų skiriamos vyresnėms rūbus siuva iš neįdomių rudų, tamsiai

mėlynų, juodų arba juokingų vaikiškų šviesių spalvų.

Vyresniam veidui reikia spalvos, tačiau ne ryškios rėkiančios, bet subtylios. Šviesiai pilka, vidutinė mėlyna, žaliai mėlyna, vyninė ir emeraldinė labai tinka vyresniam veidui ir žilstelėjusiems plaukams.

Venkite visų atspalvių geltonos, geltonai žalios, alyvų spalvos, nes jos blyškina veidą. Juoda yra puiki spalva, jei ji pagyvinama balta arba auksine. Tamsiai mėlyna ir ruda gali būti taip pat dėvima, jei ji ne per daug tamsi.

Rūbai turi būti labai gerai pritaikyti. Nesvarbu kokios brangios medžiagos bus suknelė, jei ji dėvinčiai netinka — per maža ar per didelė — ji niekada elegantiškai neatrodys. Venkit per ankštų rūbų. Jie tik pabrėžia figūros netobulumus. Žiūrėkite, kad pečiai būtų vietoje. Pilnesnės moterys neturėtų dėvėti rauktų sijonų. Plokščios klostės daug geriau atrodo.

Kuo paprastesnė linija, tuo geriau. Nuimkite visus bantukus, sagtis papuošimui įsiūtas sagas. Kuo mažiau detalių, tuo rūbas elegantiškesnis. Dėvėkite rankoves net ir vakariniam apsirengimui, nes tik reta 50 metų moteris turi gražias rankas. Giliai iškirptos suknelės taip pat neturėtų būti dėvimos.

Daugelis vyresnių moterų turi palinkimą persipuosti. Kuklumas yra kiekvieno amžiaus dorybė. Venkite akiai derinti papuošalus, batus, rankinukus, pirštines ir skrybėles. Visiškas "Galūnių" suderinimas neįdomus ir išėjęs iš mados. Pasirinkite priedus toje pačioje spalvų skalėje.

Jei dėvite raštuotas medžiagas, rinkites smulkų raštą. Dideli ryškūs raštai, gėlės, lapai — netinka net ir jaunesnėms.

Atsiminkit, kad besimieruodamos suknelės, turite užsidėti tinkamus apatinius ir batus, taip, kad gautumėte bendrą vaizdą, kaip toje suknelėje atrodytų.

Rūbų ilgis nesudaro didelės reikšmės. Dėvėkite tokio ilgio, kuris jums labiausiai tinka. Siauri sijonėliai gali būti šiek tiek trumpesni, o platesni, dėvimi vakare — ilgesni. Ilgis taikomas prie ūgio, storumo ir prie kojų.

Vyresnės moterys turėtų vengti perregimų medžiagų, volanėlių ir jaunimui taikomų stilių. Vyresnės ponios daug geriau atrodo gabardinuose, vilnioniuose krepuose, medvilniniuose audiniuose ir šilkuose. Bet kokios medžiagos eilutė visada labai elegantiškai atrodo, tiesios chemise arba dviejų dalių suknelės paslepia visas vyresnės figūros netobulybes.

Kelnės turėtų būti dėvimos atsargiai. Pirmiausiai, jos turi būti lygios ir tiesaus kirpimo. — Rauktos ir per plačios vyresnėms netinka. Jei nesate liekna, kaip dvidešimtmetė, dėvėkite prie kelnų ilgesnę palaidinę arba švarką, kad uždengtų užpakalį.

• SVEIKATA

AKMENS ANGLIŲ DERVA — COAL TAR

Jonas Prunskis, diplomuotas chemikas.

Ji yra juodos spalvos, grietinės konsistencijos skystis, savotiško, nevisai malonaus kvapo, primenantį naftaliną, aštraus skonio ir labai tepanti rankas. Tai primena Lietuvos degutą. Neviena skaitytoja pagalvos, o kam rašai apie ją. Rašau apie ją todėl, kadangi iš jos pagaminami tūkstančiai įvairių produktų ir ateityje jų dar daugiau bus pagaminta. Iš tos dervos gaminama daug kosmetikos, dažų, rūbų, vaistų, labai plačiai vartojama industrijoje, pramonėje bei karo priemonėms. Kai buvau Anglijoje (1947), skaičiau, kad vokiečiai po karo pradėjo gaminti iš akmens angl. dervos sviestą. Aš pats tuo netikėjau, bet atvykus į Čikagą ir man dirbant laboratorijoje, tą patį patvirtino ir amerikiečiai.

Teoretiškai akmens anglių derva gaunama deginant akmens anglį be oro, kur garuojančios dalys išsiskiria ir joms atvėsus gaunasi ta derva, o liekanos vad. coke. Praktiškai ta derva gaunama geležies lydymo krosnyse. Čia geležies rūda sluokniuojama su akmens anglimis ir be oro, o pagalba virtuvės gazo prie spaudimo deginama. Geležies rūda yra geležies junginys su deguonimi rudos spalvos. Susluoksniuotam rūdos ir anglies degimui deguonį gauna iš geležies rūdos. Akmens anglies derva atvėsus bėga į rezervuarą, o skysta geležis į kitą. Akm. ang. derva yra organinė medžiaga, susidedanti iš aromatinių arba žiedinių bet paprastų arba linijinių angliavandenių, šiek tiek sieros ir kitų priemaišų. Jų molekulė turi didelį svorį ir rašant yra gana ilga. Ak. ang. dervą destiliuoja per taip vad. frakcinį destiliatorių, ir ta molekulė susiskaldo, kada destiliuojant temp. pakyla 80° C, atsiskiria benzinas, kai derva įkaista 218° C, atsiskiria

naftalinas, o prie 340 laips. atsiskiria fenantrenas ir t.t. Iš destiliacijos liekanų daromas vazelinas, keliamas derva, asfaltas ir t.t. Iš ak. ang. dervos pasaulyje išdirbama už keliolika milijonų dolerių produktų kasmet, o tų produktų skaičius didėja, nes ta derva duoda neribotą kiekį įvairių organinių junginių. Studijuodamas chemiją, aš dirbau su ta derva laboratorijoje keletą metų, taigi čia paduodu žinias ne vien iš literatūros, bet ir iš praktikos. Moterims daug išdirbama iš tos dervos polyesteras — tai pagrindinė dalis rūbams, nyloną. Iš tos dervos pagamintą medžiagą vartoja mergaičių ir moterų švelniųjų apatinių rūbų gamybai. Taipgi iš ak. ang. dervos moterims daug pagaminama kosmetikos: dažymui lūpų, antakių, plaukų. Iš tos dervos padaryti dažai plaukus daro gražesnius, ilgiau nudažyti laikosi, bet juos ilgiau vartojant gali sukelti vėžį. Užtai pagamintus iš tos dervos dažus reikia vengti vartoti. Žinoma, ne visi plaukų dažai padaryti iš tos dervos, o, be to, ir ne visi dažai pagaminti iš ak. ang. dervos vėžį sukeliantieji. Daugiausia tos dervos dažai, turintieji vėžį sukeliančių pradų, yra nuolatinio dažymo tamsiuose, ruduose, raudonuose ir pelenų spalvos dažuose. Išvada tokia; senesnės moterims dažymas tokiais dažais gal ir netaip pavojingas, nes lieka per trumpas amžius vėžiui išsivystyti, o, be to, "senesnės mėsos" ir vėžys netaip mėgsta, bet dažyti plaukus jaunosoms mergaitėms ir jaunosms ponioms tai tikrai nevertėtų, ypač tais dažais, kurie pagaminti iš ak. ang. dervos. Kai kurios ponios ir vyrai dažymui plaukų vartoja skystį, kuris nedažo, bet plaukus padaro natūralios spalvos per ilgesnį vartojimą. Čia veikiantis pradas yra švino actas (lead acetate). Šis dėl vėžio dar neiširtas, bet vartojant reikia saugoti akis, nes nuo jų akyse pasilieka dėmės ir gaunasi žiūrint neaiškūs vaizdai. Akių blakstienų ir antakių dažymui, jeigu ant įpakavimo pažymėta "made from coal tar" (ak. ang. dervos), visai nevartoti, — nes galima apakti.

Daug ir maistui dažų daroma iš tos dervos. Jų vartojimo žalingumą reguliuoja valdžios įstaigos, nes ir jų yra daug vėžį sukeliančiųjų. Žinoma, maistui dažyti vartoja daug augalinės kilmės dažų, kurie žmogui nekenksmingi, bet visgi geriau vartoti maistą ir gėralus nedažytus. Iš ang. ak. dervos dažai turi azo grupę, kuri gyvam organizme pasigamina ortho-hydroxamine, t.y. žiediniai amino junginiai, iššaukiantys vėžį arba veikia į genus.

Vaistai irgi gaunami iš ak. ang. dervos. Vienas iš svarbiausių yra phenol-karbolio rūgštis. Ji medicinoje svarbi ne tiek pati, kiek iš jos pagaminama labai daug vaistų. Karbolio rūgšties molekulė sudaryta iš aromatinio žiedo su prijungtu deguoniu ir vandeniliu. Ji gaunama destiliuojant ak. ang. dervą, o kai ji pasiekia 182° C, karbolio

rūgštis atsiskiria, bet dabar ji išdirbama ir sintetiniai. Tai bespalvės adatų formos prizmės, šviesoje paraudonuoja, tirpsta vandeny. Seniau karbolio rūgštį plačiai naudojo žmonės, nes tai puiki dezinfekcijos priemonė, o anksčiau pilna buvo apkrečiamų ligų ir karbolio dezinf. rankas, rūbus, patalpas. Dar mano atminty kaime nesant dantistų į skaudančio danties kavimą įdėdavo gabaliuką vatos, mirkytą karboly, ir palikdavo. Jis išdegindavo nervą ir puikiai išdezinsekuodavo danties skylę. Karbolio rūgštis yra dideli nuodai ląstelių plazmai ir sutraukia baltymus, tuo aiškina dezinfekcijos jėgą. Iš karbolio išdirbama salicylio rūgštis. Tai puikus vaistas nuo reumato, o iš salicylio rūgšt. lengva pagaminti aspiriną. Aspirinas yra dėl to ir pigus, kad nereikia daug išminties ir įrankių jo pagaminimui. Užtai aspiriną gamina tonomis ir yra universaliai vartojamas. Jei skauda galvą, turi reumatą ar šaltį, gerk aspiriną. Anksčiau aspiriną pasmerkė gydytojai, bet dabar kai kurie širdies specialistai įžiūri jame naudą ir net pataria retkarčiais vartoti. Iš ak. ang. dervos gauna creosotą — tai dezinfekcinis skystis, kurį jungiant su potašu bei sieros rūgštimi, gaunasi puikus vaistas vad. Potassium guajocol sulfate nuo skausmingo kosulio. Kas gyvena Lietuvoje ūky, žino creoliną, nes jo emulsija ūkininkai gydydavo gyvulių žaizdas, o veterinariai duodavo ir į vidų. Creolinas yra ak. ang. dervos produktas. Mums žinomas naftalinas, gaunamas destiliuojant ak. ang. dervą. Jį naudoja ne tik rūbų apsaugai, bet kaip vaistus ir kitų vaistų gamybai. Karbolio rūgštį jungiant su azoto rūgštimi, gaunasi piktrino rūgštis. Tai geltoni kristalai, labai nuodingi, vartojami išorai nuo nudegimų, egzemu, nieštėjimų. Taipgi yra naudojama ir dažų gamybai. Ją jungiant su metalais gaunasi sprogstamoji medžiaga, kurią vartoja karui. Iš ak. ang. dervos gaunamas tualenas. Jį jungiant su azoto rūgštimi, gaunama kita sprogstama medžiaga — trinitrotualenas, kuris su anksčiau paminėtu metalu yra karo pramonėje tas pats, ką mes suprantam dinamitas. Šiuos abudu dirbant reikia didelio atsargumo, kad galimo sprogimo metu tavo kūno dalys neišlakstytų po laboratoriją. Čia paminėjau tik mažą dalį tos dervos produktų, o jų kai kurių gamybą aš pats prižiūrėjau ir juos analizavau.

Pabaigai noriu priminti mūsų moterims, kad pirkdamos dažus plaukams, antakiams, blakstienams, maistui ir lūpoms žiūrėti ant įpakavimo. Jeigu rasite parašyta "Made from coal tar" (ak. angl. dervos produktas) — geriau nevartokite. Dar keletą dešimčių puslapių galėčiau parašyti apie ak. angl. dervos naudojimą pramonėje, kelių ir namų statyboje, bet tas moterims neįdomu. Čia suminėta tik labai mažą dalis gaminių. Ta derva tiek reikalinga šios dienos gyvenime, kad be jos negalėtų pasaulis apsieiti.

SENŲJŲ LAIKŲ SVEIKATAI NURODYMAI DAR IR SIANDIENĄ GALIOJA

Iš ispaniško "La Pura Verdad"
sulietuvino Aleksandra Vaisiūnienė

Keturioliktame šimtmetyje maras užgulė Aziją ir vėliau persimetė į Rusiją, Europą, Turkiją, Šiaurės Afriką ir kitas tautas. Galima pasakyti, kad trečioji dalis Europos gyventojų nuo tos baisios ligos epidemijos išmirė. Liga pradėjo plėstis visur: miestuose, kaimuose ir vienkiniuose. Žmonės gyveno panikoje ir nuolatinėje baimėje, nes mirtis grasino už kiekvieno kampo. Lavonų nebuvo galima spėti surinkti, mirusius sumesdavo į dideles iškastas duobes ir drauge palaidodavo.

Kokia priežastis buvo šios baisios ligos plėtimosi? Nagi trūkumas švaros. Keturioliktame šimtmetyje Europos miestai buvo labai nešvarūs. Londone, Paryžiuje šiukšlės žmonės paprastai išmesdavo į gatvės kampan.

Izraelitas gydytojas Balavigno, gyvenęs aname laikmetyje, nustatė, kad baisios ligos epidemijai priklauso nešvara. Pirmiausia pradėjo švaros akciją varyti savųjų — izraelitų tarpe. Žiurkės ir pelės pradėjo išbėgioti ir persimesti į kitus nešvarius rajonus. Izraelitų rajone epidemija ir ligos tada labai sumažėjo. Gyventojai kitų rajonų staiga pajuto didelį skirtumą ir pradėjo kaltinti izraelitus, kad jie neva apnuodijo vandens tankus, ir ištisi kvartalai žmonių metėsi į izraelitų rajoną, jiems keršindami, juos sužalodami ir užmušinėdami.

Kaip galų gale buvo nugalėtas šios baisios ligos plėtimasis?

David Riesman, Pensilvanijos medicinos profesorius paaiškino, kad vienintelė galimybė pašalinimui epide-

mijos buvo ta, jog izoluojant ir atskiriant sveikus nuo sergančiųjų, suteikiant jiems reikalingą švarą ir gydant.

Kita liga, kuri buvo palietusi Europą, tryliktoje ir keturioliktoje šimtmečiuose, tai buvo raupsai. Anglija, Švedija, Islandija ir Norvegija dar nešė žiaurios ligos pasekmes net iki šešiolikto šimtmečio. Ir tik tada, kada vyriausybė įrėngė karantiną, liga pradėjo mažėti. Po 90 metų Norvegija pranešė, kad ji šios ligos sergančiųjų teturinti tik 5%, taip pat teigiami rezultatai pasiekė ir iš Suomijos bei Švedijos.

Anais senais laikais Mozė įsakė savo gyventojams, kad prieš pereinant gyventi į naują butą, jį reikia gerai išvalyti ir anų laikų priemonėmis dezinfekuoti. Senasis Testamentas daug duoda nurodymų švaros atžvilgiu. Iki septyniolikto šimtmečio žmonės dar sunkiai jautė nešvarumo pasekmes, nes musės, vabalai, žiurkės ir pelės buvo pirmieji ligų platintojai.

Šventas Raštas ir širdies ligų susirgimai

Galbūt mes šiandieną nustebsim išgirde, kad Šventajame Rašte jau buvo nurodyti širdies, arterijų sklerozės gydymai. Šių laikų moderni epocha nustatė širdies ligų susirgimo priežastį: netinkama dieta, per didelis svoris, rūkymas, trūkumas mankštos, nervų įtempimas ir alkoholis. Širdies ligų gydymo priemonės jau buvo nurodytos Šventame Rašte, kad, pavyzdžiui, riebalai mūsų kūnui reikalingi labai mažame kiekyje, nes sudaro tik nusėdas mūsų kraujyje.

Ir ką tai visa galėjo bendra turėti su Šventuoju Raštu?

Nagi buvo paprastai taip: gydytojas dr. Paul Dudley White, žinomiausias šios epochos širdies ligų specialistas, kuris gydė ir prižiūrėjo anuo metu Jungtinių Amerikos Valstybių

prezidentą Eisenhowerį Baltuose Rūmuose, vieną kartą jam taip buvo pasakęs: "kad jokio riebalų nei ožkos, nei jaučio man nevalgysi." Mat, gyvulių riebalas turi aukštą riebalinumą. Todėl dr. White taip samprotavo ir pareiškė: "Ateis laikas, kad mes, gydytojai, Šiaurės Amerikos gyventojams pradėsime prirašinėti širdies ligų gydymo nurodymus tokius, kuriuos Mozė davė savo Izraelio vaikams jau prieš 3.000 metų."

Kaip Mozė tai galėjo žinoti, užklauskė kažkurie girdėję jo pasakymą? Nagi, kad Dievas pasakė jam ir jis įrašė į Šventą Raštą.

Dietos nustatymai Šventajame Rašte

Uždraudimas Šventame Rašte valgyti kiaulienos ir kraliko sumažino stipriai įvairių ligų plėtimąsi, nes šie gyvuliai perduodavo trichiną. Įvairių rūšių kriauklės ir nešvarus vanduo apsargdindavo žmones vidaus ligomis, kaip šiltine, cholera ir t.t. Susilaikymas nuo šio maisto vartojimo žymiai sumažino vidaus ligų užkrėtimus. "Visi šie Kristaus laikų sveikatai palaikyti nurodymai buvo geri ir priimtini net šiandieną," tarė dr. Lasagna.

Ką sako Šventas raštas apie tuos, kurie pažeidžia seksualinį gyvenimą?

Dievas pasakė: "kad moterys ir vyrai, nusižengę gamtos įstatymui, kaip viena taip ir antra pusė, patys turi gėdintis iškraipydami gamtos dėsnius." Kada Dievas sutvėrė vyrą, jis jam taip tarė: "Nuo šio momento tu paliksi tėvą ir motiną ir gyvensi meilėje su šia moterimi, su kuria susi-

jungęs sudarysi vieną kūną ir sielą."

Protiniai trukdymai

Šiaurės Amerikoje egzistuoja apie 20 milijonų gyventojų, kurie kenčia nuo protinių sutrikimų, paliesti neurozės, psichozės ir kt. Nacionalinė psichinių ligų draugija Šiaurės Amerikoje yra pareiškusi: "kad iki šiol labai mažai tikrų davinių turime, kodėl susergama protinėmis ligomis, todėl negalime panaudoti tikro šiai ligai gydymo bei apsisaugojimo priemonių. Jau šimtas metų, kaip yra tiriama šizofrenija, bet iki šiol žinoma labai mažai, tikriau pasakius nieko."

Ką sako Šventas Raštas apie tai?

Prieš 3.400 metų buvo išpranašauta "kada žmogus pradės sulaužyti jam nustatytus nurodymus ir pradės gyventi pagal savo įsitikinimą ir praminimą kelią, rezultatai bus katastrofingi, mus pradės paliesti beprotėybė, aklas galvojimas, sumišimas sieloje ir dienos metu klaidžiosime lyg naktį." Taip ir įvyko. Jei žmogus jaus meilę artimui ir jį užvaldys džiaugsmas, tuo pačiu metu naikins: pavydą, baimę, neapykantą, tuštumą, rūpestį ir neramumą.

Ar galima pradėti eliminuoti šias baisias modernias ligas, kurios daro tokią didelę įtaką žmonijai? Yra raktas, kuris atidaro duris į negalvimų vidų, bet jei mes šių nurodymų nesilaikome ir juos sulaužome, automatiškai ir jie sulaužo mums duotą pasitikėjimą.

Ar pradėsime mokytis iš naujo ir gyventi pagal šiuos nurodymus?

Mūsų ateities fizinis, protinis ir jausminis gyvenimas didele dalimi priklausys nuo to, kaip mes suprassime ir vykdysime šį nurodymą. Anais senais laikais tikėjimas labai varžė ligų plėtimąsi, nes žmonės daugiau prisilaikė nurodytų nuostatų, kuriuos skleidė šventieji. Šiandieną, po tiek tūkstančių metų, išbridus iš civilizacijos, tapome kultūringo gyvenimo aukomis, mažai pažengęme į priekį, sergame daugiau, mirštame daugiau, negu anais senais prieš Kristaus gyvenimo laikais, nors esame tie patys žmonės, su tais pačiais jausmais ir trūkumais.

Mokslininkai nusivylę, nesurasdami geresnių žmogaus gyvenimui prailginimo priemonių, turės grįžti į Hipokratės ir Mozės gydymo nurodymus.

• Atsiųsta paminėti

Po Damoklo Kardu — Anatolijus Kairys; "Draugo" premijuotas romanas, 1978 m.; **Po Damoklo Kardu** — II-ji dalis, 1981 m.; Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje leidinys; 297 psl., tiražas — 1000 egz., kaina — \$8.00; dailininkas — P. Aleksa

Nebaigtoji Simfonija — Adolfas Marckelis, novelių rinkinys; Lietuviškos knygos klubo leidinys — 1981 m.; apšankas ir viršelis **dail. Zitės Sodeikienės**; 123 psl., kaina — \$6.00

Ant Marių Krašto — Marija Aukštaitė — romanas; viršelis — **dail. J.A. Navikevičiaus**; 419 psl., kaina — \$10.00; išleido A.F. Navikevičius, 1981 m.

Valančiaus Šviesa Už Marių — Pranciškaus Juro ir jo bendrininkų gyvenimas bei veikla — **Juozas Eretas**; Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos leidinys, 1980; Negestantieji Žiburiai, V-tas tomas, redaguoja **kun. A. Liūma, S.J., Roma**.

Pranciškonų Dvasios Spinduliavimas — paruošė **T. Viktoras Gidžiūnas**, O.F.M., Brooklyn, N.Y., 1981; išleido Pranciškonai 800 metų nuo Šv. Pranciškaus gimimo paminėti. Gausiai iliustruotas leidinys. Yra ir istorinių žinių apie Šv. Pranciškaus ordino įsikūrimą Lietuvoje.

Ateitis — lietuvių katalikiško jaunimo žurnalas; vyr. redaktorius — k. dr. K. Trimakas, 850 Des Plaines Ave., Apt. 409, Forest Park, Ill., 60130, USA; leidėjai — Ateitininkų Federacija; administracija — J. Polikaitis, 7235 S. Sacramento Ave., Chicago, Ill. 60629, USA; prenumerata metams — \$9.00.

Tėvynės Sargas — politikos ir socialinių mokslų žurnalas; redaktorius — Petras Maldeikis; red. adresas: 117 Sunset Drive, Hot Springs, Arkansas, USA, 71901; vieno numerio kaina — \$3.00; administracija: A. Balčytis, 6819 S. Washtenaw Ave., Chicago, Ill., USA, 60629.

Naujoji Viltis — politikos ir kultūros žurnalas; redaktorius — Aleksas Laikūnas; administratorius — B. Kasakaitis; 7150 So. Spaulding Ave., Chicago, Ill., USA 60629; vieno numerio kaina — \$4.00; leidžia LSTK Neo-Lithuania ir ALTS.

Metmenys — periodinis kultūrinis leidinys; redaktorius — Vytautas Kavolis; administratorė — M. Paškevičienė — 3308 W 62nd Pl., Chicago, Ill., USA, 60629; keturių numerių prenumerata — \$10.00; leidžia AM&M Publication.

Seleziečių Balsas — leidžia Lietuviai Seleziečiai; redaguoja — k. M. Burba, SDB; redakcijos adresas — Lituani Don Bosco, Via Colonna 2, 00044 Frascati (Roma) — Italia.

Chronicle of the Catholic Church in Lithuania; Published by the Lithuanian Roman Catholic Priests' League of America; 351 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207, USA.

GARBĖS PRENUMERATOS:

Adomaitienė M., La Salle, Que., Adomaitienė O., Jamestown, N. Dakota, Aleknienė V., Ocean Gate, N.J., Alytėnė E. Lyneham, Australia, Andriulienė S., Islington, Ont., Aušrotienė A., London Ont., Bernotienė E., Montreal, Que., Blusienė A., Schomberg, Ont., Dainutienė E., Ashburton, Australia, Geldienė D., Belleville, Mich., Grigaitienė J., Mitcham, Australia, Ignatavičienė J., Toronto, Ont., Jasiulevičienė M., Cicero, Ill., Jaugelienė A. Montreal, Que., Jonūnienė E., Toronto, Ont., Kisieliene S. Cicero Ill., Krikščioniene E., Willowdale, Ont., Laurinavičienė M. Stayner, Ont., Lukienė A. Toronto, Ont., Marcinkienė M., Chicago, Ill., Mažeikienė O., Cleveland, Ohio, Pareigienė S., Berwyn, Ill., Petrauskienė M., Hartford, Conn., Pikturienė J., Cleveland, Ohio, Praninskienė E. Sr. Petersburg, Fla., Ringienė L., Palos Hts, Ill., Šiauciūnienė M., Sandfly, Australia, Urbonienė F., Brampton, Ont., Vaitienė V., Bloomfield Hill, Mich., Vaškevičienė A., Toronto, Ont., Žitkuvienė A., Seattle, Wash., Žygiene O., Cleveland, Ohio.

ŽURNALUI AUKOJO:

\$100.00 — Liet. Kankinių par. Kat. Moterų Dr-ja, Mississauga, Ont., \$25.00 — Karkienė M. Toronto, Ont., \$17.00 — Prašmutaitė B.E. Malvern, Australia, \$16.00 — Karazija Algis, Australia, \$9.00 — Šlapelytė J. Los Angeles, Calif., \$8.00 — Jonūnienė E. Toronto, Ont., Žitkuvienė A. Seattle, Wash., \$7.00 — Laurušaitienė S. Toronto, Ont., \$6.00 — Quader J.K. Scranton, Pa., \$5.00 — Kalvaitienė S. Ormand Beach, Fla., \$4.00 — Dulkytė A. Newark, N.J., Narkevičienė V. Orange, Cal., \$3.00 — Aleknienė V. Ocean Gate, N.J., Dainutienė E. Ashburton, Australia, Geldienė D. Belleville, Mich., \$2.00 — Alytėnė E., Lyneham, Australia, Bernotienė E., Montreal, Que., Eikiniene D., Brockton, Mass., Gudeliene C., Hinsdale, Ill., Ilmonienė M., Etobicoke, Ont., Jankauskaitė S. Toronto, Ont., Jonaitienė O., Toronto, Ont., Jurgaitienė E., Three Oaks, Mich., Likanderienė A., Chicago, Ill., Marulevičienė S. Toronto, Ont., Mikelėnienė V. Islington, Ont., Paliulienė V. Gansworth, N.Y., Petravičius V. Hartford, Conn., Petruilienė S., Toronto, Ont., Ramonienė J., Oakville, Ont. Šiauciūnienė M., Sandfly, Australia, Simonaitienė O., Cicero, Ill., Skeivelienė L., Oak Lawn, Ill., Skirmantienė J., Kenosha, Wisc., Vaškiene V., Cheltenham, Pa., Vegienė S., Hamilton, Ont., \$1.00 — Čipkienė T., Montreal, Que., Žygiene O., Cleveland, Ohio.

SKAITYTOJŲ DĖMESIUI

Gražu yra prisiminti praeitį ir su viltimi žiūrėti į ateitį, bet kasdieninė tikrovė dažnai sugriaua visus gerus norus ir planus.

1981 m. už "Moters" žurnalo persiuntimą paštu per metus išmokėdavome apie tris tūkstančius dolerių. Nuo 1982 m. sausio mėn. 1 d. Kanados pašto tarifas yra padvigubinamas. Šios naujai atsiradusių išlaidų tūkstantinės sumos yra nebeįmanomos padengti. Todėl, nors ir labai nenoromis, esame priverstos pakelti "Moters" prenumeratą.

Nuo 1982 m. sausio mėn. 1 d. "Moters" prenumerata metams bus \$10.00, garbės prenumerata \$15.00.

"Moters" administracija